

**ПРОГРАМА ЗА ОПАЗВАНЕ НА
ОКОЛНАТА СРЕДА
НА ОБЩИНА АРДИНО
(2025-2028г.)**

СПИСЪК СЪКРАЩЕНИЯ

1. **ОПОС** – Оперативна програма „Околна среда“
2. **ЕС** – Европейски съюз
3. **ЮЦР** – Южен централен район
4. **ОУП** – Общ устройствен план
5. **РИОСВ** – Регионална инспекция по околната среда и водите
6. **ГКПП** – Гранично контролно-пропускателен пункт
7. **ЕСФ** – Европейски социален фонд
8. **НПО** – Неправителствена организация
9. **ПРЧР** – Програма „Развитие на човешките ресурси – 2021-2027г.“
10. **ЦПЛР** – Център за подкрепа за личностно развитие
11. **МБАЛ** – Многопрофилна болница за активно лечение
12. **БДЗП** – Българско дружество за защита на птиците
13. **ПРР** – Програма „Развитие на регионите“ – 2021-2027г.
14. **ЕЕ** – Енергийна ефективност
15. **ВЕИ** – Възобновяеми енергийни източници
16. **БАС** – Басейнова дирекция
17. **ПЧП** – Публично-частно партньорство
18. **МОСВ** – Министерство на околната среда и водите
19. **ЗУТ** – Закон за устройство на територията
20. **КЦ** – Кампания за чистота

СЪДЪРЖАНИЕ

1. УВОД.....	стр.4
2. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ОБЩИНА АРДИНО.....	стр.5
3. МЕСТОПОЛОЖЕНИЕ И ГРАНИЦИ.....	стр.7
4. ПРИРОДНИ ДАДЕНОСТИ.....	стр.8
5. СОЦИАЛНО ИКОНОМИЧЕСКИ КОНТЕКСТ, ПЛОЩ И НАСЕЛЕНИЕ.....	стр.39
6. СЕЛИЩНА МРЕЖА И УРБАНИЗАЦИЯ.....	стр.41
7. СГРАДЕН ФОНД	стр.43
8. ПРОМИШЛЕНИ ПРЕДПРИЯТИЯ.....	стр.45
9. ТРАНСПОРТНА ИНФРАСТРУКТУРА.....	стр.47
10. РАДИАЦИОННА ОБСТАНОВКА.....	стр.48
11. ДОМАКИНСТВА.....	стр.48
12. ЕНЕРГИЙНА ИНФРАСТРУКТУРА И ЕЕ	стр.48
13. ПРОГНОЗНО РАЗВИТИЕ.....	стр.49
14. ЗАКЛЮЧЕНИЕ И ДЕЙНОСТИ ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА ЧРЕЗ ЕЕ.....	стр.50
15. ТУРИЗЪМ И КУЛТУРНО ИСТОРИЧЕСКИ ПАМЕТНИЦИ	стр.51
16. МЕРКИ ЗА ПОДОБРЯВАНЕ ОКОЛО ТУРИСТИЧЕСКИ И КУЛТУРНИ ОБЕКТИ.....	стр.57
17. ДЕЙСТВИЯ ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА РИСКОВЕТЕ ОТ ИЗМЕНЕНИЯ НА КЛИМАТА	стр.62
18. РЕАЛИЗАЦИЯ НА ПООС.....	стр.63
19. ОБВЪРЗАНОСТ НА ОБЩИНСКАТА ПООС СЪС СТРАТЕГИЧЕСКИ ДОКУМЕНТИ.....	стр.69
20. ОЧАКВАН ЕФЕКТ.....	стр.70
21. НОРМАТИВНА УРЕДБА ПО ОКОЛНА СРЕДА - ЗАКОНИ И НАРЕДБИ	стр. 71
22. ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ.....	стр.80
23. SWOT АНАЛИЗ	стр. 82
24. ЗАКЛЮЧЕНИЕ.....	стр.82
25. ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ БЕЛЕЖКИ.....	стр.84

1. Увод

Програмата за опазване на околната среда на община Ардино за периода 2025–2028 г., разработена в съответствие с изискванията на Закона за опазване на околната среда, Закона за управление на отпадъците и Закона за управление на водите и другата законова и подзаконова уредба, е стратегически документ, който очертава основните приоритети и цели за екологичното развитие на региона. Настоящата програма надгражда приетите предходни стратегически документи, включително Плана за интегрирано развитие на община Ардино (2021–2028 г.) и актуализирания Общ устройствен план на Община Ардино.

Основната задача на програмата е да служи като ръководство за прилагане на мерки за устойчиво управление на природните ресурси, подобряване на екологичните условия и адаптация към климатичните промени. При разработването на програмата са взети предвид както местните специфики, така и националните и европейски политики за устойчиво развитие.

На база извършения анализ и оценка на състоянието на околната среда в община Ардино са формулирани стратегическите цели и визия за развитие, които са в съответствие с актуалните нормативни изисквания и международните стандарти в областта на опазването на околната среда.

Програмата за опазване на околната среда (ПООС) на Община Ардино е приета на основание чл. 79, ал. 1 от Закона за опазване на околната среда (ЗООС). Съгласно чл. 75, ал. 1 от ЗООС, Програмата за опазване на околната среда е средство за постигане на целите на закона и е разработена в съответствие с принципите за опазване на околната среда, посочени в чл. 3 от ЗООС:

1. устойчиво развитие;
2. предотвратяване и намаляване на риска за човешкото здраве;
3. предимство на предотвратяването на замърсяване пред последващо отстраняване на вредите, причинени от него;
4. участие на обществеността и прозрачност в процеса на вземане на решения в областта на околната среда;
5. информираност на гражданите за състоянието на околната среда;
6. замърсителят плаща за причинените вреди;
7. съхраняване, развитие и опазване на екосистемите и присъщото им биологично разнообразие;
8. възстановяване и подобряване на качеството на околната среда в замърсените и увредените райони;

9. предотвратяване замърсяването и увреждането на чистите райони и на други неблагоприятни въздействия върху тях;

10. интегриране на политиката по опазване на околната среда в секторните и регионалните политики за развитие на икономиката и обществените отношения; 11. достъп до правосъдие по въпроси, отнасящи се до околната среда.

Европейската агенция по околна среда (ЕАОС) подчертава, че чистата околна среда е от съществено значение за човешкото здраве и благосъстояние. В същото време околната среда може да бъде източник и на стресови фактори, например замърсяване на въздуха, шум, опасни химикали, които имат отрицателно въздействие върху човешкото здраве и върху биологичните видове и системи.

Изменението на климата също оказва неблагоприятно въздействие върху здравето на населението чрез горещи вълни, наводнения и промени в разпространението на векторно преносими заболявания. На пошироко равнище изменението на климата, загубата на биологично разнообразие и влошаването на състоянието на почвите могат да окажат въздействие и върху благосъстоянието на хората, като застрашават зависимостта от екосистемите услуги, например достъпа до прясна вода и производството на храни. Възприемайки изложените от ЕАОС и националното законодателство принципи, Община Ардино приема тази програма, като си поставя следните цели:

- Анализ и идентифициране на приоритетите на Общината в областта на околната среда, за да се набележат ефективни мерки за решаване на съществуващите екологични проблеми;
- Насърчаване на използването на природните ресурси на общинската територия така, че да се използва техният икономически потенциал, без това да води до увреждане на околната среда и нейните отделни компоненти;
- Идентифициране и аргументация на проектите, които Община Ардино ще реализира в периода на действие на програмата със собствени или безвъзмездни средства.

Програмата за опазване на околната среда трябва да осигури координация и интеграция на различните политики и налични ресурси на Общинска администрация – Ардино, за да бъдат постигнати определените цели, свързани с екологичното състояние и опазването на природните богатства на общината.

2. Обща характеристика на Община Ардино

Община Ардино се отличава с уникалното си разположение в югозападната частна област Кърджали на границата между Източни и Западни Родопи. Програмата за опазване на околната среда 2025–2028 г. поставя основата за ефективно управление на тези ресурси, като същевременно цели да минимизира негативните ефекти от климатичните промени и антропогенния натиск.

Фиг. 1. Географско разположение на Ардино

Програмата се фокусира върху няколко ключови аспекта:

- Опазване и възстановяване на биоразнообразието;
- Устойчиво управление на водните ресурси;
- Прилагане на мерки за опазване и предотвратяване на ерозията и деградацията на почвите;
- Намаляване на замърсяването, рационално управление на отпадъците и стимулиране на кръговата икономика;
- Насърчаване на възобновяемите енергийни източници и енергийна ефективност.

Програмата залага на интегриран подход и партньорства между местната власт, бизнеса и гражданския сектор и държавните институции. Тя предвижда прилагането на конкретни проекти и инициативи за екологично устойчиво развитие, които ще

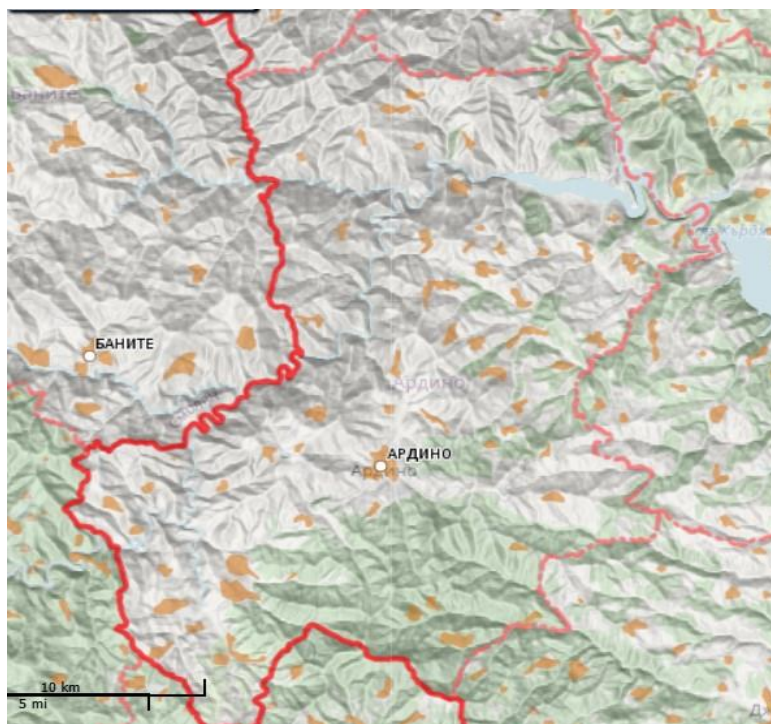
допринесат за подобряване на качеството на живот в региона, както и за дългосрочното запазване на природните ресурси за бъдещите поколения.

Географски анализ на община Ардино

3. Местоположение и граници

Община Ардино е част от област Кърджали, в пределите на Южния централен район за планиране. Тя има периферно местоположение както спрямо страната, така и спрямо областта, но изпълнява важни транспортно-географски функции. Границите ѝ са следните:

- На север граничи с община Черноочене,
- На североизток и изток – с община Кърджали,
- На югоизток – с община Джебел,
- На юг – с община Неделино, област Смолян,
- На запад – с общините Мадан и Баните, област Смолян

Фиг.2 Разположение на общината

Територията на общината се пресича от третокласен път III 865 ПК – Стояново-Ардино-Кърджали, който свързва градовете Смолян и Кърджали, осигурявайки вътрешни връзки в Родопите. Съществуването на два близки контролно-

пропускателни пункта – „Маказа-Нимфея“ и „Златоград-Термес“ – подчертава стратегическото разположение на Ардино като важен транзитен коридор. Бъдещото отваряне на ГКПП „Рудозем-Ксанти“ ще засили трансграничното сътрудничество и ще стимулира устойчивото икономическо развитие на региона.

4. Природни дадености

4.1. Релеф

Територията на общината се отличава с ясно изразен планински релеф, силно разчленен от Арда и нейните притоци, между които се издигат планински ридове и възвишения със стръмни склонове. Най-големи наклони (над 30°) имат долинните склоновете на р. Арда (в землищата на селата Търносливка, Ахрянско, Дядовци, Кроячево, Латинка, Аврамово и др.) и на р. Давидковска Малка Арда (в землищата на селата Любино и Песнопой). Наклони на склоновете под 8° преобладават в землищата на селата Жълтуша, Бял извор, Светулка, Брезен и др. Като цяло в община Ардино преобладават трудно проходими терени, което е оказало влияние върху конфигурацията на пътната мрежа, а така също върху характера и вида на населените места.

Пътищата са прокарани обикновено по склоновете с най-малки наклони или по билните части на релефа, а населените места (с малки изключения) са разположени високо по склоновете или по билните заравнености, над дълбоко всечените речни долини. Климатичните особености и геоложкият строеж създават условия за проява на редица екзогенни процеси, като ерозия, свлачища, кално-каменни потоци, сипеи и срутища, които нарушават устойчивостта на терена и изискват провеждане на специални укрепителни мероприятия при строителство и други стопански дейности.

4.2. Въздух

Опазване чистотата на атмосферния въздух е от изключителна важност, тъй като пряко влияе върху човешкото здраве. В тази връзка основните замърсители в атмосферния въздух вредни за човешкото здраве, дефинирани като такива от Министерство на околната среда и водите (МОСВ) са следните:

азотен диоксид, серен диоксид, общ прах и фини прахови частици (ФПЧ10), бензен, олово, кадмий, арсен, полиароматни въглеводороди (ПАВ), толуол, стирол, амоняк, фенол и серовъглерод.

Следвайки Закона за опазване на околната среда, МОСВ е разработило Националната система за мониторинг на околната среда (НСМОС), която осигурява своевременна и достоверна информация за състоянието на елементите на околната среда и факторите, въздействащи върху нея, въз основа на която се правят анализи, оценки и прогнози за обосноваване на дейностите по опазване и защита на околната среда от вредни въздействия.

Качеството на атмосферния въздух /КАВ/ се оценява чрез норми, т.е. определени нива (стойности) за концентрациите на основните замърсители в атмосферния въздух, регистрирани за определен период от време (1 час, 8 часа, 24 часа, 1 година), установени с цел избягване, предотвратяване или ограничаване на вредни въздействия върху здравето на населението и /или околната среда, като тези нива следва да бъдат постигнати в определен за целта срок, след което да не бъдат превишавани.

Националната система за мониторинг на околната среда (НСМОС) извършва оценка на качеството на атмосферния въздух върху територията на страната, разделена на 6 Района за оценка и управление на качеството на атмосферния въздух (РОУКАВ).

ФИГ.3 Карта на райони за оценка и управление качеството на атмосферния въздух – източник ИАОС

По данни на ИАОС/ МОСВ община Ардино (т.4 от чл.30 (1), Наредба №7) не попадат в “райони, в които нивата на един или няколко замърсителя са между съответните горни и долни оценъчни прагове”, поради което в общината няма пунктове за постоянен мониторинг на атмосферните замърсители, 10 както и няма извършени допълнителни измервания по утвърдения график от мобилните автоматични станции (МАС) за оценка на качеството на атмосферния въздух на територията на община Ардино през последните 5 години.

На територията на общината липсват производства, чийто организирани източници на вредни емисии да създават зони с нарушено качество на атмосферния въздух. Източниците на емисии са битови отоплителни уредби и отоплителни инсталации на общински обекти, които имат сезонен характер. Домакинствата на територията на Община Ардино основно се отопляват на твърдо гориво (дърва и въглища), които генерират по-високи емисии на ФПЧ10 (и свързаните с тях

полициклични ароматни въглеводороди), серни оксиди, въглероден оксид и азотни оксиди.

Други неорганизиранни източници на емисии на територията на общината са транспортът, както и в резултат от дейностите по благоустрояване и строителство в атмосферния въздух се генерират прахови емисии главно през летния сезон и сухите дни. В Общината предстои да бъдат реализирани проекти за опазване на чистият атмосферен въздух и въвеждането на мерки за енергийна ефективност по Зеленият пакт.

През периода 2023г. – 2024г. в град Ардино, ул. Бели брези № 31 - Паркинг на Община Ардино е извършен индикативен мониторинг на ФПЧ10. Бяха извършени общо 55 бр. наблюдения, като стойността на наблюдението, при зададения Персентил е $21,624 < 50$.

От извършените измервания на четирите сезона Пролет, Лято, Есен, Зима не е констатирано превишение по показатели ФПЧ10, CO, O₃, SO₂, NO, NO₂, бензен, толуен, кселен и СНМП, съгласно Наредба №12/2010г.

I. Реализирани проекти:

През 2024 г. се реализираха следните проекти:

1. Проект “Обновяване на сградите на общинска администрация Ардино с цел подобряване на тяхната енергийна ефективност” внесен по подмярка 7.2. „Инвестиции в създаването, подобряването или разширяването на всички видове малка по мащаби инфраструктура“ от мярка 7 „Основни услуги и обновяване на селата в селските райони“ от Програмата за развитие на селските райони за периода 2014 – 2020 г.

II. Одобрени проекти, в процес на реализация:

1. Проект „Устойчиво енергийно обновяване на публичен сграден фонд за административно обслужване – кметство в с. Боровица, община Ардино“, внесен по процедура BG-RRP-4.020 „Подкрепа за устойчиво енергийно обновяване на публичен сграден фонд за административно обслужване, култура и спорт“ от Национален план за възстановяване и устойчивост.

2. Проект „Устойчиво енергийно обновяване на публичен сграден фонд за обществено обслужване в областта на спорта – Спортна зала „Юнак“, гр. Ардино, община Ардино“, внесен по процедура BG-RRP-4.020 „Подкрепа за устойчиво енергийно обновяване на публичен сграден фонд за административно обслужване, култура и спорт“ от Национален план за възстановяване и устойчивост на стойност.

3. Проект „Устойчиво енергийно обновяване на публичен сграден фонд за обществено обслужване в областта на културата – НЧ „Родопска искра 1921“, гр. Ардино, община Ардино“, внесен по процедура BG-RRP-4.020 „Подкрепа за устойчиво енергийно обновяване на публичен сграден фонд за административно обслужване, култура и спорт“ от Национален план за възстановяване и устойчивост.

III. Внесени проекти, очакващи своето одобрение:

1. Проект „Устойчиво енергийно обновяване на многофамилна жилищна сграда в гр. Ардино, ул. „Бели брези“ №39, блок „Здравец“ –20-те апартамента“, внесен по процедура BG-RRP-4.024 „Подкрепа за устойчивоенергийно обновяване на жилищния сграден фонд -ЕТАП II“ от Национален план за възстановяване и устойчивост.

IV. Проекти в резервен списък:

1. Проект „Устойчиво енергийно обновяване на многофамилна жилищна сграда в гр. Ардино, ул. „Бели брези“ №58, блок „Теменуга“ №2“, внесен по процедура BG-RRP-4.023 „Подкрепа за устойчиво енергийно обновяване на жилищния сграден фонд -ЕТАП I“ от Национален план за възстановяване и устойчивост.

2. Проект „Устойчиво енергийно обновяване на многофамилна жилищна сграда в гр. Ардино, ул. „Бели брези“ №56, блок „Теменуга“ №1“, внесен по процедура BG-RRP-4.023 „Подкрепа за устойчиво енергийно обновяване на жилищния сграден фонд -ЕТАП I“ от Национален план за възстановяване и устойчивост.

3. Проект „Устойчиво енергийно обновяване на многофамилна жилищна сграда в гр. Ардино, ул. „София“ №4, блок „София“ №4“, внесен по процедура BG-RRP-4.023 „Подкрепа за устойчиво енергийно обновяване на жилищния сграден фонд -ЕТАП I“ от Национален план за възстановяване и устойчивост.

4. Проект „Устойчиво енергийно обновяване на многофамилна жилищна сграда в гр. Ардино, ул. „Родопи“ №2, блок „Арда“, внесен по процедура BG-RRP-4.023 „Подкрепа за устойчиво енергийно обновяване на жилищния сграден фонд -ЕТАП I“ от Национален план за възстановяване и устойчивост.

5. Проект „Устойчиво енергийно обновяване на многофамилна жилищна сграда в гр. Ардино, ул. „Бели брези“ №60, блок „Теменуга“ №3“, внесен по процедура BG-RRP-4.023 „Подкрепа за устойчиво енергийно обновяване на жилищния сграден фонд -ЕТАП I“ от Национален план за възстановяване и устойчивост.

6. Проект „Устойчиво енергийно обновяване на многофамилна жилищна сграда в гр. Ардино, ул. „Иван Вазов“ №31, блок „Дружба 1“, внесен по процедура BG-RRP-4.023 „Подкрепа за устойчиво енергийно обновяване на жилищния сграден фонд -ЕТАП I“ от Национален план за възстановяване и устойчивост.

V. Внесени проекти, с прекратена процедура за кандидатстване:

1. Проект „Повишаване на енергийната ефективност и подобряване на социалните услуги в Център за обществена подкрепа – гр. Ардино“, внесен по процедура BG-RRP-11.011 „Повишаване на енергийната ефективност на социалната инфраструктура за предоставяне на услуги, делегирана от държавата дейност“ от Национален план за възстановяване и устойчивост.

2. Проект „Повишаване на енергийната ефективност и подобряване на социалните услуги в „Дневен център за пълнолетни лица с увреждания“ и в „Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с умствена изостаналост“ – гр. Ардино“, внесен по процедура BG-RRP-11.011 „Повишаване на енергийната ефективност на социалната инфраструктура за предоставяне на услуги, делегирана от държавата дейност“ от Национален план за възстановяване и устойчивост.

4.3 Води

Община Ардино е изключително богата на водни ресурси. От югозапад на североизток, а след село Китница – на изток, частично по границата с община Баните преминава долната част от горното течение на най-голямата родопска река Арда. На територията на общината тя получава пет по-големи притока: леви – Давидковска река, Яйлидере и Боровица; десни – Оваджик и Ардинска река. След село Китница долината на Арда се заема от една от „опашките“ на големия язовир „Кърджали“. Устието на река Боровица също е „удавено“ от втората „опашка“ на язовира. Тук на брега на язовира се намира и най-ниската точка на общината – около 317 m н.в. Югоизточните части на община Ардино се отводняват от горните течения на реките Джебелска и Дива (леви притоци на Върбица). Малките микроязовири, които се стопанисват от Земнивест ЕАД към МЗХ и речните дерета допълват ресурсната база на региона, правейки го подходящ за развитие на аквакултури и устойчиви водни практики.

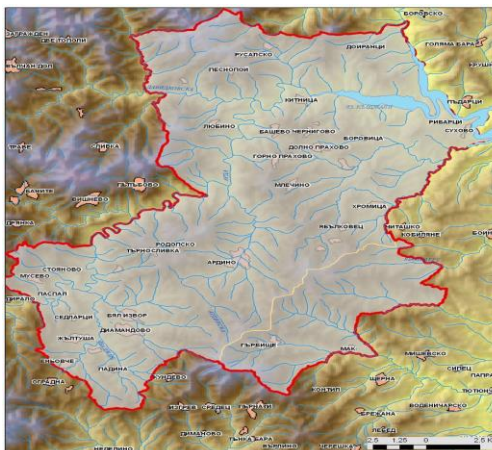
Богатото наличие на водни ресурси като язовир Кърджали и близо 70 броя микроязовири и водоеми, както и река Арда и нейните голям брой притоци са изключително подходящи за отглеждане на аквакултури и развитие на спортен риболов. В тях се развъждат основно шаран, бял амур, сом, смадок, толстолоб, кефал и други. Язовирът предлага отлични условия за практикуване на водомоторни спортове и други водни забавления също и за къмпингуване.

Река Арда се включва в Източнобеломорския отточен район за басейново управление на водите в България. Поречието на Арда се определя като най-водоносното в страната, защото в него се формират около 4 млрд. m³ води, или 10 % от водните ресурси на България.

Средиземноморското климатично влияние определя пълноводието на речния отток през зимните месеци и големите размери на високите вълни в резултат от съчетанието между зимните дъждове и снеготопенето. Зимните пълноводия на р. Арда имат важно значение за нейния хидроенергиен потенциал, тъй като има съвпадение във времето между максималните нужди от електроенергия и зимното пълноводие на реката. Това съвпадение почти премахва необходимостта от сезонни обеми в язовирите, тъй като във върховите моменти на потребление на електроенергия р. Арда и нейните притоци са пълноводни.

Големите водни количества и неголемите наклони на речното легло се отразяват върху схемите за усвояване на хидроенергийния потенциал на р. Арда. Те се свеждат преди всичко до изграждането на язовирни стъпала от каскаден тип по долината на реката, без да е необходимо да се използват напорни деривации. Големият хидроенергиен потенциал на реката е основание за разработването на проекта за каскадата „Горна Арда“, чиито основни обекти попадат на територията на общината. Община Ардино ще настоява за реализирането на тези значими инвестиционни проекти, които ще заемат важно място Европейския зелен пакт.

Фиг.4. Хидрографска карта на община Ардино

4.4. Климат

Територията на общината се характеризира с континентално-средиземноморски климат, модифициран от особеностите на планинския релеф. Климатът се отличава с мека и влажна зима и горещо и сухо лято. Зимният максимум на валежите се свързва с активността на средиземноморските циклони през студеното полугодие. През зимата нередко от север и североизток нахлуват по-студени въздушни маси, причиняващи резки, но краткотрайни застудявания.

Поради силно разчленения релеф, стойностите на климатичните елементи варират в широки граници в зависимост най-вече от надморската височина и изложението на склоновете. В по-ниските места средногодишната температура на въздуха е около 11,0 °С, а в по-високите места – около и под 8,0 °С. Средномесечната температура през януари е положителна (1,0 °С), а през юли достига 23,0 °С. Годишното количество на валежите е около 900 mm. Най-големи са валежите през зимата (270 mm), а най-малки – през лятото (190 mm). През преходните сезони (пролет и есен) валежите са между 210 и 220 mm.

Годишната температурна сума за периода с активна вегетация е средно около 3 500 градуса, което благоприятства отглеждането на среднотоплолюбиви и топлолюбиви земеделски култури. Дефицитът в баланса на атмосферното овлажнение през активния вегетационен период налага прилагането на изкуствено напояване.

4.5. Полезни изкопаеми.

В резултат от проведените геоложки проучвания на територията на община Ардино са установени промишлени запаси от оловно-цинкова руда и неголеми количества нерудни полезни изкопаеми. Към настоящия момент се извършва добив на мрамор край гр. Ардино. Други находища на полезни изкопаеми има в землищата на селата Ленище (азбест, фелдшпад и пегматити за обогатяване, чиито запаси възлизат на 978 хил.т.), Чубрика (азбест – около 0,7 хил.т. и вермикулит – около 0,4 хил.т.), Жълтуша (манган), Голобрад (туфи), Светулка (бентонит) и др. Засега

съществуващите запаси в посочените находища не представляват промишлен интерес.

С риск за живота и здравето на населението в селата Долно Прахово, Чернигово, Китница, Дедино, Боровица, семейните хотели в кв. Кътино с. Боровица, отрицателно влияние върху компонентите на природната среда – води, почви, въздух, биоразнообразие, техническата инфраструктура, както и на урбанизираната територия е инвестиционното намерение: „Добив на полиметални руди от проучвателна площ „Млечино“, находище Китница“ в участъци „Чернигово“ и „Мировец“ в землищата на с. Чернигово, с. Дедино, с. Търна, с. Боровица, с. Китница, с. Долно Прахово, община Ардино с възложител „ГОРУБСО – Кърджали“ АД.

Община Ардино оспорва мнението на РИОСВ – Смолян за ОВОС като недопустимо. В свое решение №319/21.12.2021г. Общински съвет – Ардино изразява отрицателното си отношение към инвестиционното намерение. В общия устройствен план на Община Ардино, Плана за инвестиционното развитие на Община Ардино 2021/2027, включително и настоящата програма за опазване на околната среда предложението за добив на полиметални руди в посочените полета се подчертава като недопустимо.

4.6. Почви

Почвите в община Ардино са разнообразни, като преобладават канелено-горските и хумусно-карбонатните почви и кафявите горски почви. Канелено-горските почви заемат по-ниските части и се характеризират с добро плодородие, което ги прави подходящи за земеделие. Те са богати на органични вещества и осигуряват отлични условия за отглеждане на традиционни култури като картофи, зеленчуци и тютюн.

В по-високите части на територията са разпространени хумусно-карбонатните почви, които са по-слабо плодородни, но подходящи за ливади и пасища. Тези почви са от особено значение за развитието на животновъдството, което е основен поминък за много от населените места в общината. Планинските и ридовите терени предлагат също условия за горскостопански дейности, които заемат значителна част от територията.

По поречията на реките Ардинска, Оваджик, Бял изворска, Падинска преобладават алувиално – ливадни почви.

Освен това, богатството на почвено биоразнообразие подпомага развитието на екосистемните услуги, като задържане на водата, предотвратяване на ерозията и поддържане на естествените хабитати.

4.7. Свлачища

Свлагчищата нанасят щети върху инженерната инфраструктура и облика на територията във всички области в страната. Активизирането на свлагчищата се обуславя от неблагоприятни природни явления като земетресения, движения на разломи, колебания в нивата на подземни води и др. В отключването на свлагчищните процеси въздействие може да окаже и човешката дейност – при извършване на дълбоки изкопи, прекарване на пътища, добив на полезни изкопаеми и др. Като цяло в България тенденцията е към увеличаване на свлагчищните процеси, като те обикновено се засилват след снеготопене и обилни валежи. Информацията относно свлагчища от Министерство на регионалното развитие и благоустройството:

ФИГ.5 СПИСЪК СВЛАЧИЩА

Свлагчища списък

						Ардино	Търсене
Свлагчище	Местоположение	Дата на регистрация	Карта	Изследвания	Приложения		
KRZ 02.00607-01	гр. Ардино, ул. "Митко Палаузов"	07.04.1998	карта	08.07.1998	1		
KRZ 02.00607-02	гр. Ардино, кв. "Морава", ПИ 00607.11.120	21.04.2006	карта	26.03.2015 21.04.2006 12.05.2016 05.08.2019 29.03.2023	6		
KRZ 02.24788-01	с. Дядовци, път KRZ 1005 /III-865/ – Ардино – Дядовци – мест. „Дяволски мост“	14.04.2014	карта	14.04.2014 11.05.2020 25.08.2021 29.03.2023	6		
KRZ 02.43270-01	с. Ленище, път III-865 Ардино - Кърджали при km 38+900	26.03.2015	карта	26.03.2015 21.05.2020 25.08.2021	6		
KRZ 02.55124-02	с. Падина, път III-8652 /п.к. Стояново - Ардино/ - Бял извор - Падина - Неделино - /Мадан - Златоград/ от km 7+570 до km 7+766	13.08.2015	карта	13.08.2015 21.05.2020 23.03.2022	6		
KRZ 02.87059-01	с. Ябълковец, път KRZ 3016 /III-865 Ардино - Кобиляне/ - Ябълковец - мах. "Малка ябълка"	08.04.2015	карта	08.04.2015 11.10.2018 29.03.2023	5		
SML 18.51319-04	гр. Неделино, мест. „Баряков дол“, път III-8652 (П.К. Стояново - Ардино) - Бял извор - Падина - Неделино - Старцево - (Мадан - Златоград) при km 19+992	19.01.2013	карта	19.01.2013 28.04.2014 02.08.2018 23.03.2022	7		

Съгласно Споразумение РД-02-30-32/20.09.2023г. между Община Ардино и Министерство на регионалното развитие и благоустройство, МРРБ осигурява финансиране за проекта - проучвателни работи, включващи инженерно геоложки проучвания и инвестиционни проекти на следните обекти:

1. Укрепване на свлагчище KRZ 02.24788-01 на път KRZ 1005/III-865 Ардино – Дядовци – местността Дяволски мост – с. Дядовци, Община Ардино.
2. Укрепване на свлагчище KRZ 02.44584-01 на път KRZ 2006/III-865 Боровица – Сполука - мах. Долна Сполука – Любино - Латинка местността „Хладилната пещера“, Община Ардино.
3. Укрепване на свлагчище KRZ 02.87059-01 на път KRZ 3040/III-865, Ардино – Кобиляне – Ябълковец – мах. Малка Ябълка, Община Ардино.
4. Укрепване на свлагчище KRZ 02.00607 – 02.кв. „Морава“, град Ардино.

4.8. Почвен мониторинг

Замърсяване на почвата е постъпване на такива вещества и организми, които въздействат отрицателно върху плодородието, продуктивността и самопричистването ѝ, понижават технологичната, хранителната и хигиенносанитарната ценност на отглежданите култури и качеството на други природни обекти. Почвеното замърсяване се изразява в изменение дейността на биологичните системи и в нарушаване на нормалните физични, химични и водни свойства на почвата. Замърсяването на почвата включва всички процеси и явления, които водят до нейната деградация. Замърсени са почвите, в които концентрацията на замърсителите е по-голяма от пределно допустимите концентрации. Особено силно влияние оказва замърсяването с тежки метали. Групата на замърсителите, наречени тежки метали, обхваща 2/3 от таблицата на Менделеев. Тежките метали активно участват в биологичните процеси, главно в състава на много ферменти. Тези елементи се намират в почвата, но от порядъка на природни микроконцентрации, които зависят от геохимичния състав на почвообразуващите скали. По тежест на опасност тежките метали се разделят на три основни групи:

Първа група - живак, кадмий, олово, арсен, селен, цинк, титан;

Втора група - кобалт, никел, молибден, мед, хром;

Трета група - барий, ванадий, манган, стронций, алуминий.

Тежките метали се отлагат в почвата, като високата концентрация инхибира в различна степен растежа и продуктивността на културните растения. Поради това в земеделието има засилен интерес към проблема с тежките метали. Източниците на тежки метали могат да бъдат природни и антропогенни.

Природни източници са изветрелите продукти от скалите и минералите, ерозионните процеси, вулканичната дейност. Антропогенни източници са добивът и преработката на полезни изкопаеми, изгарянето на полезни изкопаеми, металургията, торенето и други. Тежките метали присъстват по естествен път в почвата, но повишеното им съдържание се дължи на индустрията (цветна и черна металургия, енергетика, химическа промишленост), земеделието (напояване със замърсена вода, употреба на минерални торове), изгарянето на отпадъци и горива, автомобилния транспорт. Замърсяването на земеделските земи с тежки метали води до намаляване на добивите и повишаване количеството на продукция, а оттам до преминаването им в хранителната верига. На територията на Общината няма замърсяване с тежки метали.

4.8.1. Замърсяване с тежки метали

Различните почви имат различна устойчивост към химическо замърсяване, поради което концентрациите на тежки метали – „предохранителни“, „максимално допустими“ и „интервенционни“ са определени в зависимост от редица показатели на почвата като рН, механичен състав, дълбочина, начин на ползване на земите – обработваеми, постоянно затревени, населени места, паркове, спортни площадки и

индустриални/ производствени терени (Наредба 3 от 12 август 2008г.). Съгласно данните от проведените наблюдения по пунктове в рамките на Националната система за мониторинг на околната среда (НСМОС), почвите в страната са в сравнително добро екологично състояние по отношение на замърсяванията с тежки метали, това се отнася и за Община Ардино.

4.8.2. Замърсяване с радиоактивни елементи

Замърсяването на почвите с радионуклиди е свързано главно с прилагания в миналото *in situ* метод за екстракция на уран чрез сондажи и използване на сярна киселина като разтворители. В общината не е имало добив на уран

След прекратяването на добива на оловноцинкови руди са изпълнени редица дейности по биологична рекултивация. Не са установени почви, които да са замърсени с радиоактивни елементи.

4.8.3. Замърсяване с органични замърсители

Излезлите от употреба пестициди и други препарати за растителна защита с изтекъл срок на годност представляват опасни отпадъци и за тях се прилагат съответните разпоредби на ЗУО, касаещи третиране на тези отпадъци. Едни от основните устойчиви органични замърсители са хлорорганичните пестициди, които масово са използвани в селското стопанство през 60-те години на миналия век. След прекратяване на дейността на ТКЗС и АПК след 1990 г., в България възниква въпросът за съхраняване и обезвреждане на останалите количества неизползвани препарати за растителна защита (ПРЗ). По проект на Община Ардино всички негодни за употреба пестициди са събрани в ББ – кубове за срок от 30 години в землището на село Чубрика.

4.8.4. Замърсяване с отпадъци

Нерегламентираното депониране на отпадъци създава предпоставки за образуване на огнища на зарази и увреждане здравето на населението. На тези терени се изхвърлят битови, строителни и селскостопански отпадъци като е характерно лавинообразното увеличаване на количеството отпадък дори и при спонтанно възникнали нерегламентирани сметища. Старите нерекултивирани депа също създават заплахата за хората и екосистемата. Основната цел на проектите за закриване и рекултивация на депа е постигането на високо ниво на опазване на околната среда и човешкото здраве.

В съответствие с изискванията на законовата уредба и Програмата за управление на отпадъците се предприемат необходимите мерки за недопускане замърсяване с отпадъци.

МОРФОЛОГИЧЕН АНАЛИЗ НА СЪСТАВА И КОЛИЧЕСТВОТО БИТОВИ ОТПАДЪЦИ ЗА 2019 г. - за гр. Ардино и населените места на територията на Община Ардино

Таблица 1. Морфологичен анализ

Морфологична фракция		2019 г.
Хранителни отпадъци	%	12.07
Хартия	%	1.31
Картон	%	0.77
Пластмаса	%	4.9
Текстил	%	1.91
Гума	%	0.94
Кожа	%	0.67
Градински отпадъци	%	16.38
Дървесни отпадъци	%	1.07
Стъкло	%	3.31
Метали	%	2.44
Сгурия, пепел, инертни строителни отпадъци, пръст, пясък и други, в това число неидентифицирани	%	52.35
Опасни домакински отпадъци	%	0.51
Други- неопределими	%	1.38
Общо	%	100

Морфологичният състав е основен физичен показател на ТБО и представлява съдържанието на частиците, които ги съставят (хартия, метали, пластмаси, стъкло и др.), изразено в процент от общото им тегло.

Територията на общината е в списъка на застрашените от ерозия земи. Ерозията на почвата оказва влияние върху почвените ресурси и силно въздействие върху обработваемата земя.

Почвите от района на община Ардино са със слаба податливост към водна ерозия. По степен на податливост към дефлация почвите почти във всички землища на общината се характеризират със средна податливост, като в някои от землищата на селата в най-северната част почвите са с много ниска податливост.

През последните години са предприети мерки за почистване на всички нерегламентирани сметища на територията на община Ардино. Регулярно се извършват проверки от Община Ардино съвместно с РИОСВ-Смолян. Служители от общинска администрация периодично извършват контролни проверки на потенциално застрашени места и бивши почистени нерегламентирани сметища. През 2023 година са извършени 14 проверки на фирми по изпълнение на условията в издадените комплексни разрешителни по отношение опазване на почвите от замърсяване. В обхвата на РИОСВ – Смолян не е констатирано замърсяване с тежки метали. От извършения мониторинг на почви е видно, че съдържанието на вредни вещества в почвата е под допустимия минимум.

През последните години се наблюдава тенденция за намаляване на замърсяването на земите и почвите поради факта, че се предприети необходимите мерки от страна на общината. На територията на община Ардино не са установени земеделски земи, които да са трайно увредени, замърсени и негодни за селскостопански нужди – няма установено наднормено съдържание на вредни вещества в почвата; няма замърсяване на почвата с устойчиви органични замърсители; не е налична вредна киселинност.

4.8.4.1 Система за събиране и транспортиране на твърди битови отпадъци

Община Ардино по стопански начин организира събирането и транспортирането на ТБО до Регионалното депо в с. Вишеград, Община Кърджали.

Организирант се следните дейности, за които се заплаща такса за битови отпадъци:

1. Събиране и транспортиране на битови отпадъци до Регионалното депо в с. Вишеград, град Кърджали;
2. Третиране на битови отпадъци
3. Поддържане на чистотата на териториите за обществено ползване в населените места и селищните образувания в Общината
4. извършване на текущ ремонт, поддръжка, измиване, дезинфектиране и боядисване на съдовете за ТБО;

Към настоящия момент 98% е обхватът на системата за организирано сметосъбиране и сметоизвозване;

Със Заповед №116/30.01.2024г.на кмета на Община Ардино е учредена работна група за изготвяне на Наредба / общинска / за реда и образеца на план – сметката за относимите разходи за извършване на дейностите по предоставяне на услугите, за които се заплаща таксата за битови отпадъци и за начина на изчисляване на размера на таксата при прилагане на основите, предвидени в Закона за местните данъци и такси и последващата Наредба за реда за изготвяне и образеца на план–сметката, приета с Постановление №93 от 07.07.2024г. на Министерски съвет.

За намаляване на обема на ТБО - събиране, транспортиране, почистване на обществените пространства и намаляване на разходите в Община Ардино е

въведена система за разделно събиране на отпадъците. Обхванати са населените места град Ардино, с. Бял извор, с. Падина, с. Жълтуша, с. Млечино, с. Горно Прахово. За целта са закупени 67 броя съдове (с вместимост 1100 л. и 50 бр. 240 л.) за разделно събиране на отпадъци.

Обхватът за разделно събиране на ТБО към настоящият момент е 51%.

За организиране на тези дейности Община Ардино разполага с 5 броя автомобила, както следва:

1. Мерцедес К 36 20 АТ;
2. Форд К 98 99 ВК;
3. Форд К 43 67 ВМ ;
4. Ивеко Дайли К 43 68 ВМ;
5. Контейнеровоз Форд К 52 35 ВН;

Общият брой на съдовете за смет на територията на Община Ардино са, както следва:

1. 4 куб. – 63 бр.
2. Тип „Бобър,, – 610 бр.
3. Кофи от 240 л. – 291 бр.
4. Кофи от 120 л. – 719 бр.
5. Тип „Мева,, – 10 бр.

Община Ардино има издаден регистрационен документ с № 11-РД-275-02 /28.07.2023 г. от РИОСВ – Смолян за извършване на дейности по събиране и транспортиране отпадъци.

Таблица 2. Дейности по събиране и транспортиране на ТБО в Община Ардино

Видове съдове за ТБО	Честота на сметоизвозване за:		
	град Ардино	с. Бял извор	с. Бистроглед, с. Богатино, с.Брезен, с. Горно Прахово, с. Голобрад, с. Гърбище, с. Долно Прахово с. Чернигово, с. Китница , с. Ленище, с. Млечино, с .Синчец, с. Сухово, с. Чубрика, с. Ябълковец, с. Падина, с. Жълтуша, с. Еньовче, с. Боровица, с. Дядовци, с. Правдолюб, с. Срънско, ТК ”Белите брези”, с. Търна, с. Червена скала, с. Башево, с. Мусево, с. Стояново, с. Ахрянско, с. Търносливка, с. Родопско, с. Паспал, с. Седларци, с. Кроячево, с. Светулка, с. Рибарци, с. Главник, с.Левци, с. Хромица, с. Искра, с. Любино, с. Латинка, с. Мак, с. Теменуга
Кофи тип ”Мева” 110 л	Два пъти седмично		
Кофи пластмасови 120 л и 240 л	Два пъти седмично	Един път седмично	Един път седмично
Контейнери тип ”бобър”	Два пъти седмично	Един път седмично	Един път седмично
Контейнери 4 куб. м	Един път седмично	Един път седмично	Два пъти месечно

4.9. Отпадъци

Дейностите по управление на отпадъците почистването на обществените места, събирането, транспортирането и депонирането се организира от страна на Общината.

През последните години тези дейности значително се подобриха чрез осигуряване на необходимите съдове за отпадъци, включително и за разделно събиране. Осигуряване на съвременни ППС за транспорт на отпадъците. Организацията по управлението на отпадъците се осъществява в съответствие с Закона за отпадъците, Закона за управление на околната среда и Наредба No 7 от 19.12.2013г. за депониране на отпадъци о други законови и подзаконови уредби.

От приемането на първата рамкова Директива за отпадъците 75/442/ССС през 1975 год., европейското законодателство в сектора има огромно развитие.

Понастоящем законодателството на Общността включва три категории законодателни актове:

- Рамково законодателство: Директива 2008/98/СО на Европейския парламент и на Съвета от 19.11.2008 год. относно отпадъците и за отмяна на

определени директиви и Регламент (ЕО) № 1013/2006 за трансграничен превоз на отпадъци;

- Законодателство относно операции и съоръжения по третиране на отпадъци: Директива за индустриални емисии 2010/75/ЕС (относно изгаряне на отпадъци и изисквания за комплексни разрешителни за определени инсталации за третиране на отпадъци) и Директива 1999/31/ЕО на Съвета от 26.04.1999 год. относно депонирането на отпадъци;

- Законодателство относно специфични потоци отпадъци и включва следните базови директиви: Директива 2006/66/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 6.09.2006 год. относно батерии и акумулатори и отпадъци от батерии и акумулатори и за отмяна на Директива 91/157/ЕИО; Директива 2012/19/ЕС относно отпадъци от електрическо и електронно оборудване; Директива 94/62/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 20.12.1994 год. относно опаковките и отпадъците от опаковки; Директива 2000/53/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 18.09.2000 год. относно излезлите от употреба моторни превозни средства;

Директива 96/59/ЕО на Съвета от 16.09.1996 год. за обезвреждането на полихлорирани бифенили и полихлорирани терфенили; Директива 86/278/ЕИО на Съвета от 12.06.1986 год. за опазване на околната среда, и по-специално на почвата, при използване на утайки от отпадъчни води в земеделието и Директива 78/176/ЕИО на Съвета от 20.02.1978 год. относно отпадъците от производство на титанов диоксид.

В допълнение на посочените директиви за специфични отпадъчни потоци са приети и редица съпътстващи към тях директиви и решения на ЕС, въвеждащи специфични технически изисквания и правила. Зеленият пакт на Европейския съюз и плана за действие.

4.9.1. СИСТЕМА ЗА РАЗДЕЛНО СЪБИРАНЕ НА ОТПАДЪЦИ

Основната концепция на организацията за разделно събиране на отпадъци се състои в това, че всеки отделен продукт се превръща в отпадък, като се смеси в кофата за общо събиране на отпадъци. Разделно събраните хартиени, пластмасови, метални и стъклени опаковки от тези отпадъци вече не са боклук, а търговски продукт - ценна суровина за промишлеността. Изхождайки от актуалната в момента законова рамка, се определя какъв/или какви именно компоненти от състава на ТБО ще се събират от общия поток генерирани отпадъци.

Ефективното разделяне на потока отпадъци е ключът към успешното осъществяване на всяка една програма за разделно събиране на отпадъци, включително отпадъци от опаковки.

Изборът и въвеждането на система за разделно събиране ще подпомогне икономиката чрез спестяване на ценни суровини, материали и ресурси и ще увеличи експлоатационния срок на депата за битови отпадъци.

Въвеждането на устойчива общинска колективна система за разделно събиране на отпадъци от опаковки, включваща контейнери за разделно събиране с последващо сортиране по видове материали в сепарираща инсталация, и

обезпечена със специализирана техника за отпадъци и транспортно обслужваща техника, е един процес, който е икономически приемлив и ще доведе до висока ефективност.

Община Ардино има сключен Договор за сътрудничество от 01.03.2024 г. с „РУДОМЕД ГРУП“ ЕООД с предмет на дейност организиране на територията на общината система за разделно събиране и транспортиране. По предварително съгласувана справка са разпределени общо 10 бр. площадки. В гр. Ардино 6 бр. площадки общо с 12 бр. комплекта от тип „Бобър“ 1100 л - жълт и зелен и в селата Падина, Жълтуша, Бял извор и Диамандово с по един комплект от тип „Бобър“ 1100 л - жълт и зелен. В същите населени места допълнително са закупени и поставени следните контейнери за разделно събиране на отпадъци:

- с. Бял извор – пластмасови контейнери тип „Бобър“ за пластмаса– 7бр.
- гр.Ардино- пластмасови контейнери тип „Бобър“ за пластмаса– 10 бр.
- с. Падина- пластмасови контейнери тип „Бобър“ за пластмаса– 7 бр.
- с. Жълтуша- пластмасови контейнери тип „Бобър“ за пластмаса– 6 бр.
- с. Бял извор- пластмасови контейнери 240 л. за стъкло – 10 бр.
- гр.Ардино- пластмасови контейнери 240 л. за стъкло – 20 бр.
- с. Падина- пластмасови контейнери 240 л. за стъкло – 10 бр.
- с. Жълтуша- пластмасови контейнери 240 л. за стъкло – 10 бр.

В град Ардино е създадена организация за разделно събиране на хартия. Системата за разделно събиране на рециклируеми отпадъци включва:

- Контейнери за разделно събиране по - видове материали;
- Транспортна техника за обслужване на контейнерите.

За целта предстои изготвяне на „Програма за разделно събиране на отпадъци от опаковки на територията на Община Ардино“, включваща:

- Конкретен начин на организация на разделното събиране на отпадъци от опаковки;

Териториален обхват на системата;

- Финансови и юридически аспекти относно осъществяване на разделното събиране и третиране на отпадъци от опаковки
- Мерки за информиране и привличане на населението за прилагане на системата за разделно събиране на отпадъци от опаковки на територията на Община Ардино;
- С реализацията на системата се очаква да се постигнат следните резултати;
- По-чисти селища на територията на общината;
- Създаване на предпоставка за намаляване на средствата, заделени от

общинския бюджет за финансиране на дейностите по събиране, извозване и депониране на ТБО чрез намаляване на количествата отпадъци за депониране;

- Подобряване имиджа на общината и нейния европейски вид;
- Достигане на високи нива на събиране;
- Събираемост на всички видове рециклируеми отпадъци;
- Максимално улесняване на гражданите в използването на колективна система за разделно събиране на отпадъци;
- Повишаване на мотивацията на обществеността за участие в системата за разделно събиране;
- Осигуряване на представителни данни за отпадъците, в т.ч. на отпадъците от опаковки;
- Екологосъобразно управление на отпадъците при спазване на действащото екологично законодателство;
- Ограничаване и намаляване на въздействията върху околната среда, причинени от образуваните отпадъци;
- Недопускане на непосредствен риск за здравето на хората и околната среда.

4.10. Екологично състояние и рискове.

Територията на община Ардино се характеризира с добри показатели по отношение състоянието на околната среда. Едно от предимствата на общината е чистата природа, което е предпоставка за производствени и селскостопански дейности в екологично запазена среда. На територията на общината няма контролни пунктове и система за измерване състоянието на компонентите на околната среда - въздух, води, почви, шум и др., което не дава пълна и регулярна представа за състоянието на околната среда. Състоянието на околната среда в Община Ардино е пряко свързано с използването на ресурсите ѝ, развитието на промишлеността, дългогодишните дейности в селското и горското стопанство, степента на влаганите инвестиции в инфраструктурата и пречистването на отпадъчните води.

Контролът върху състоянието на околната среда се провежда по определени компоненти на средата и фактори в съответствие с поредицата от специализирани закони за управление на околната среда, приети през последните години за сближаване със законодателството на ЕС.

4.11. Шум

Община Ардино включва общо 52 населени места, като функцията на общински център изпълнява гр. Ардино. Основните източници на шум в околната среда на територията на община Ардино са:

- вътрешно жилищен шум – от битови прибори, звукозаписна техника, озвучителни уредби, телевизори, музикални инструменти, разговори, битови кавги и др.;

- вътрешно градски шум – техническо оборудване, вентилационни уредби, хладилно оборудване, работилници и др.;
- транспортен шум – от автомобили, обществен и товарен транспорт, мотоциклети, мотопеди;
- промишлени и локални обекти (паркинги, заведения);
- строителни обекти.

В община Ардино не е правен анализ на нивата на шума в населените места, излъчван от различните източници и нивото на шума в местата на въздействие, но може да се счита, че няма превишение на приетите у нас гранични стойности.

4.12. Биоразнообразие и защитени зони

Община Ардино се намира в Родопския масив и е известна със своето богато биоразнообразие. Благодарение на специфичния климат, географско положение и разнообразен релеф, районът поддържа множество растителни и животински видове, включително редки и застрашени.

Растителен свят (Флора)

Типове растителност

- **Гори:** Община Ардино е покрита с широколистни, иглолистни и смесени гори. Преобладават видове като дъб (*Quercus spp.*), бук (*Fagus sylvatica*), черен бор (*Pinus nigra*) и бял бор (*Pinus sylvestris*).
- **Тревни площи:** Характерни са планинските ливади и пасища, обитавани от редица тревисти растения, включително балкански ендемити.
- **Реликтни видове:** Родопският силивряк (*Haberlea rhodopensis*) е един от емблематичните растителни видове, който е балкански ендемит и реликт от третичния период.

Застрашени и защитени растителни видове

РАСТЕНИЯ	PLANTES
Родопски силивряк	<i>Haberlea rhodopensis</i>
Златиста кандилка	<i>Aquilegia aurea</i>
Дребнолистен глог	<i>Crataegus microphylla</i>
Балканска теменуга	<i>Viola balcanica</i>
Рапунцелова кампанула	<i>Campanula rapunculoides</i>

Стоянова теменуга	<i>Viola stojanovii</i>
Родопски магарешки бодил	<i>Carduus rhodopaeus</i> (<i>C. adpressus</i> ssp. <i>rhodopaeus</i>)
Родопски мразовец	<i>Colchicum rhodopaeum</i>

Животински свят (Фауна)

Гръбначни животни

- **Бозайници:** В района обитават видове като кафява мечка (*Ursus arctos*), сърна (*Capreolus capreolus*), дива свиня (*Sus scrofa*), вълк (*Canis lupus*) и видра (*Lutra lutra*).
- **Птици:** Черният щъркел (*Ciconia nigra*), скален орел (*Aquila chrysaetos*), малък креслив орел (*Clanga pomarina*) и голям ястреб (*Accipiter gentilis*) са сред най-забележителните представители.
- **Риби:** Река Арда е дом на речна пъстърва (*Salmo trutta*), мряна (*Barbus barbus*) и балкански кефал (*Squalius cephalus*).

Безгръбначни животни

- Районът е богат на различни видове насекоми, включително редки пеперуди и бръмбари, които са важни за опрашването и поддържането на здрави екосистеми.

Застрашени видове

Таралеж	<i>Erinaceus concolor</i>
Кафява мечка	<i>Ursus arctos</i> (*)
Видра	<i>Lutra lutra</i> (*)
Златка	<i>Martes martes</i>
Невестулка	<i>Mustela nivalis</i>
Пъстър пор	<i>Vormela peregusna</i>
Рис	<i>Felis lynx</i> (*)
Дива коза	<i>Rupicapra rupicapra</i> (*)
Голям нощник	<i>Myotis myotis</i>
Остроух нощник	<i>Myotis blythii</i>

Голям подковонос	Rhinolophus ferrumequinum
Малък подковонос	Rhinolophus hipposideros
Бял щъркел	Ciconia ciconia
Черен щъркел	Ciconia nigra
Черношипа ветрушка (Керкенец)	Falco tinnunculus
Малък Ястреб	Accipiter nisus
Белоопашат мишелов	Buteo rufinus
Обикновен мишелов	Buteo buteo
Орел змияр	Circaetus gallicus
Осояд	Pernis apivorus
Сокол орко	Falco subbuteo
Див скален гълъб	Columba livia livia
Обикновена кукувица	Cuculus canorus
Домашна кукумявка	Athene noctua
Бухал	Bubo bubo
Горска улулица	Strix aluco
Черен кълвач	Dryocopus martius
Голям пъстър кълвач	Dendrocopos major
Среден пъстър кълвач	Dendrocopos medius
Малък пъстър кълвач	Dendrocopos minor
Зелен кълвач	Picus viridis
Балканска чучулига	Eremophila alpestris
Горска чучулига	Lullula arborea
Градска лястовица	Delichon urbica
Селска лястовица	Hirundo rustica
Планинска стърчиопашка	Motacilla cinerea

Бяла стърчиопашка	Motacilla alba
Южен славей	Luscinia megarhynchos
Синьогушка	Luscinia svecica
Пъстър скален дрозд	Monticola saxatilis
Домашна червеноопашка	Phoenicurus ochruros
Кос	Turdus merula
Хвойнов дрозд	Turdus pilaris
Градинска овесарка	Emberiza hortulana
Градинско коприварче	Sylvia borin
Черен синигер	Parus ater
Син синигер	Parus caeruleus
Голям синигер	Parus major
Сива сврачка	Lanius excubitor
Червеногърба сврачка	Lanius collurio
Гарван	Corvus corax
Полско врабче	Passer montanus
Скално врабче	Petronia petronia
Шипоопашата костенурка	Testudo hermanni (*)
Шипобедрена костенурка	Testudo graeca
Ливаден гущер	Lacerta agilis
Ивичест гущер	Lacerta trilineata
Зелен гущер	Lacerta viridis
Слепок	Anguis fragilis
Смок мишкар	Elaphe longissima (Zamenis longissimus)
Вдлъбнаточел смок	Malpolon monspessulanus
Сива водна змия	Natrix tessellata

Пепелянка	Vipera ammodytes
Дъждовник	Salamandra salamandra
Зелена крастава жаба	Bufo viridis
Кафява крастава жаба	Bufo bufo
Жълтокоремна бумка	Bombina variegata
Жаба дървесница	Hyla arborea
Бръмбар рогач	Lucanus cervus
Обикновен сечко	Cerambyx cerdo
Червена горска мравка	Formica rufa

Защитени местности и екосистеми

Основни защитени територии

Защитени горски територии

Защитени горски територии е и охранителната санитарна зона около язовир „Янък Пънар“. На територията на ДГС «Ардино» има над 20 вида защитени растения между които и редкия вид «родопски Силивряк». Интерес представлява и най-високият връх в общината - връх «Алада» , 1240 м. Н.М.

- **Защитена местност „Дяволски мост“**
с. Дядовци, община Ардино, България

Тук се намира находище на родопски силивряк (*Haberlea rhodopensis*), балкански ендемит и реликт. Сред защитените видове птици в района са черен щъркел (*Ciconia nigra*), белоопашат мишелов (*Buteo rufinus*) и голям ястреб (*Accipiter gentilis*). Река Арда в тази област е обитавана от видра (*Lutra lutra*), включена в Световния червен списък.

С площ от 1926,40 хектара, тази местност е обявена с цел опазване на вековни гори и находища на застрашени видове. Тук могат да се срещнат редки растения и животни, характерни за региона.

- **Историческо място на крепостта „Калето,, град Ардино** - обявен за природна забележителност със Заповед РД-550/07.05.2003 г. на МОСВ (6,5

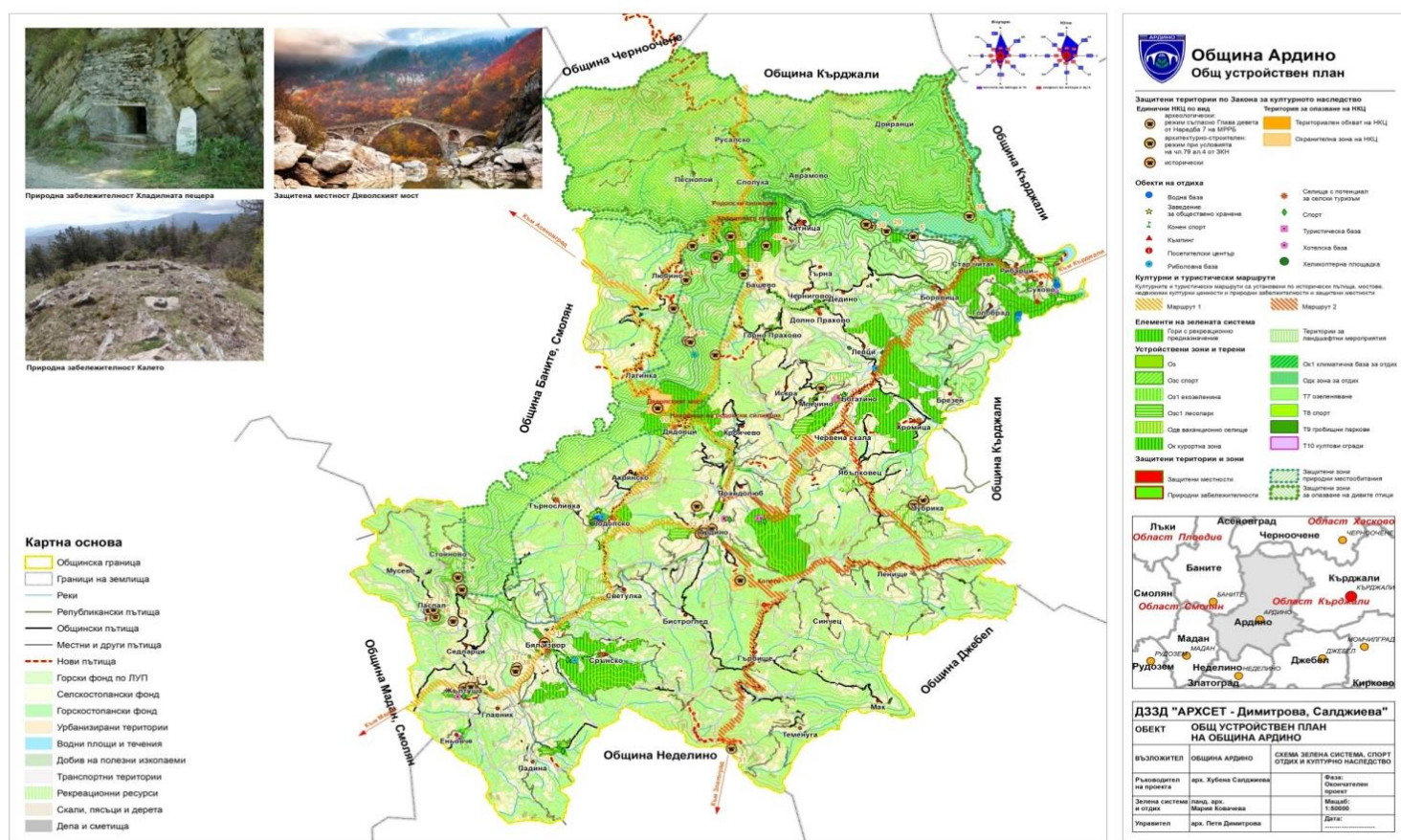
хектара).

- **Природна забележителност „Хладилна пещера,,** в с. Любино, устието на река Давидковска, приток на река Арда. Карстово образование с постоянно ниска температура.
- **Природна забележителност „Находище на родопски силивряк,,** в с. Любино местността „Гуйлич,, 0,1 хектара с Заповед № 715 от 12.06.1979 г. на КОПС.
- **Природна забележителност „ Находище на родопски силивряк в с.Дядовци,,** 0,1 хектар с Заповед № 531 от 25.09.19978 г. на КОПС.
- **Курортен комплекс „Белите брези,, - гр. Ардино.** Намира се 5 км от град Ардино, 3680 дка брезов резерват, с Указ от 1967 г. на МЗ е обявен за курорт с местно значение. Това е единственото находище на бяла бреза в Родопите. Курортния комплекс разполага с 14 почивни станции и хижи.

Натура 2000 Общината е част от мрежата „Натура 2000“, която има за цел опазването на местообитанията и видовете с европейско значение.

Фиг.6 ОБЩ УСТРОЙСТВЕН ПЛАН

Лечебни растения в общината

На територията на община Ардино се срещат редица лечебни растения, които се използват както в народната медицина, така и в съвременната фармация. Ето някои от най-важните видове:

- **Родопски силивряк (*Haberlea rhodopensis*)**
Ендемичен и реликтен вид, символ на Родопите. Известен с адаптогенните си и лечебни свойства, този вид е защитен и срещан на ограничени места.
- **Жълт кантарион (*Hypericum perforatum*)**
Използва се за лечение на депресия, рани и кожни заболявания.
- **Лайка (*Matricaria chamomilla*)**
Популярна билка за стомашно-чревни разстройства и възпаления на кожата.
- **Шипка (*Rosa canina*)**
Богата на витамин С, тя укрепва имунната система и има антиоксидантни свойства.
- **Риган (*Origanum vulgare*)**
Притежава антисептични и противовъзпалителни свойства. Често се използва при настинки и грип.

- **Хвойна (*Juniperus communis*)**
Подпомага лечението на уринарни инфекции и ревматични болки.
- **Градински чай (*Salvia officinalis*)**
С антимикробни свойства, често се прилага при възпаления на гърлото и устната кухина.
- **Липа (*Tilia spp.*)**
Цветовете ѝ се използват за успокояващи чайове, полезни при простуди и нервност.

Лечебните растения в община Ардино са ценен ресурс с екологично, културно и икономическо значение. Устойчивото управление и опазването им са от ключово значение за съхраняване на природното богатство и подкрепа на местната икономика. Тези растителни видове не само обогатяват биоразнообразието на региона, но и предлагат уникална възможност за развитие на екотуризъм и природосъобразен начин на живот.

Заплахи за биоразнообразието

Антропогенни влияния

- Урбанизация и строителство.
- Нерационално използване на природните ресурси.
- Замърсяване на водите и почвите.

Климатични промени

- Промяна в температурите и валежите влияе върху растителността и местообитанията.
- Намаляване на водните ресурси в някои райони.

Мерки за опазване

Законодателни инициативи

- Спазване на екологичните стандарти в защитените територии.
- Ограничаване на незаконната сеч и браконьерство.

Местни програми

- Община Ардино реализира проекти за залесяване и възстановяване на нарушени екосистеми.
- Екологично образование и кампании за повишаване на осведомеността сред местното население.

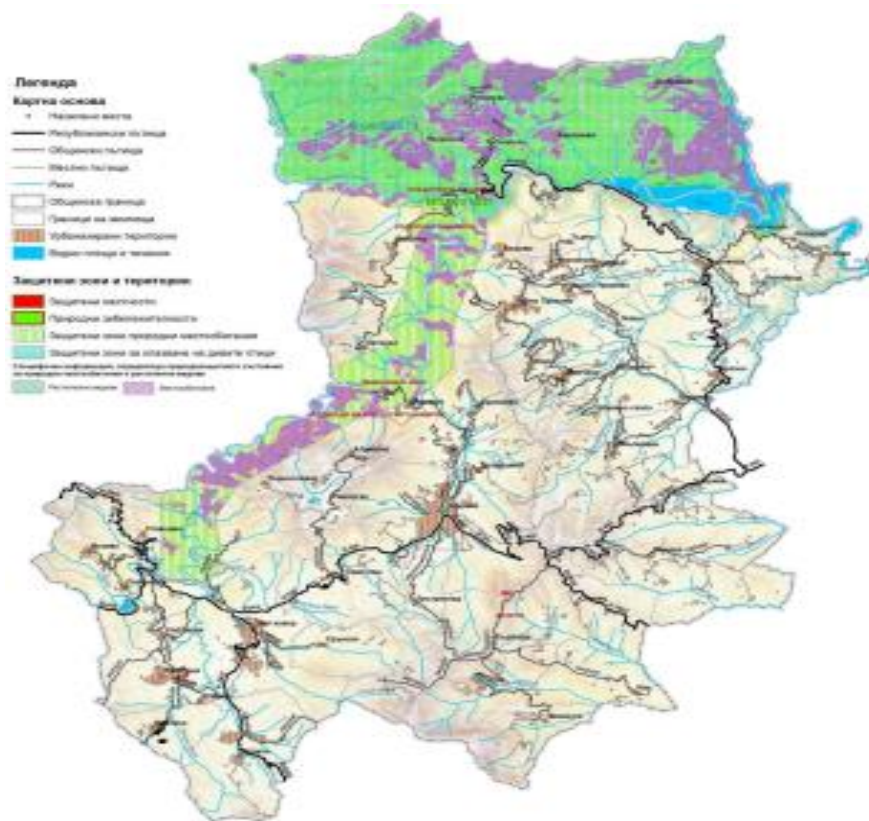
Научни изследвания

- Провеждане на мониторинг на редки и застрашени видове.

- Сътрудничество с научни институции и екологични организации.

Характерна особеност на територията на община Ардино с много съществено значение за устройственото ѝ зонироване и оформяне на икономическия ѝ профил е наличието на защитени зони по „Натура 2000“ (2 бр.) - „Родопи - Средни“ и „Добростан“ , четири броя природни забележителности „Калето“, „Находище на Родопски силивряк“, „Родопски силивряк“, „Хладилната пещера“. Защитена местност е „Дяволския мост“. Територията заета от Директивата за местообитанията „Родопи-Средни“ е 8782 ха, което представлява 25,9% от Общата територия на общината. Територията заета от ЗЗ по Директива за птиците „Добростан“ е 6295 ха и представлява 18,5% от територията на Общината. Природните забележителности и защитени местности попадат изцяло в ДГФ. Наличието на такъв голям процент от общата територия на Общината на защитени зони, защитени местности и природни забележителности изисква специално отношение на Плана при определяне на устройствените зони, особено и поради факта, че ландшафтно-устройствените проучвания за доказване възможността за изграждане на хидроенергиен обект попадат в територии на ЗЗ (защитени зони).

Биологичното разнообразие на територията на община Ардино, допълва значимостта на природния комплекс и необходимостта от изявата му при разглеждане всички аспекти на устройственото планиране. Трябва да се отбележи , че територията на общината е пряко свързана с територията на съседните общини и всички мерки, които касаят опазване на природния комплекс и неговото развитие имат отношение в мерки и обекти от междуобщинско ниво, което е единствения начин и правилния подход за изграждане на единна система от общи мерки, общи критерии и целенасочено влагане на финансов , материален и човешки ресурс за постигане на крайната цел, опазване на природна среда при балансиране на обществени и частни интереси. Следващата илюстрация показва защитените територии и зони в община Ардино (източник на информация е ИАОС, 2016 г.)

Фиг.7. СХЕМА НА ЗАЩИТЕНИТЕ ТЕРИТОРИИ И ТЕРИТОРИИ ЗА ПРИРОДОЗАЩИТА

4.12. Ландшафт

Ландшафтната оценка на територията изразява резултатът от взаимодействието на природните и антропогенни компоненти на разглежданата територия. Общината е разположена на границата на Западните и Източните Родопи.

Съгласно ландшафтното райониране на страната община Ардино попада в Източно Родопския ландшафтен район.

В резултат на комплексната оценка на естетическите качества на отделните компоненти и елементи формиращи ландшафта, разглежданата територия бихме могли да я определим като такава с висока комплексна оценка.

Ландшафтно отношение, определящо значение на разглежданата територия е силно разчленения планински релеф. Преобладават терените с надморска височина между 500 и 900 метра. Теренът е пресечен с дълбоко врязани реки и долове между, които се издигат заоблени стръмни и дълги била с преобладаващи южни и северни изложения. Особено силно е разчленението на релефа в района на р. Арда , където отклонението от средната надморска височина (изразено в %) варират от над 75% за североизточните и южни части на общината до над 150% за северозападните и западните периферни части.

Най-високите части на общината са около върховете Алада (1240 м) Бездивен (1140 м) , св. Илия (1002м) Остра чука (1083м), Карабунар (1095м).

Най-ниската част на общината е при влизането на р. Арда в язовир Кърджали - 320 м.н.в

Силно разчленения релеф е резултат от движението на р. Арда и притоците ѝ, които са съществен ландшафтообразуващ елемент на територията. Навлизайки от запад в територията на общината р. Арда с многобройните си мандри, а в последствие преминавайки в дълбокоскалист и мъчнопроходим пролом достига до яз. Кърджали. Не по-малко живописни са реките Ардинска, Върбица, Кьошдере, Давидковска. Територията е прорязана и от малки реки и дерета в повече случаи с големи наклони по надлъжния профил, с тесни корита, стръмни брегове, каменни прагове и водопади, но за съжаление с се непостоянен дебит.

Визуалното присъствие на началото на язовир „Кърджали” на територията на общината е изключително въздействащо, независимо от трудната достъпност на същия до прилежащите му територии.

Може би същото въздействие за ландшафта ще има и предстоящата за изграждане на хидроенергийна каскада „Горна Арда” стига строителството да не нанесе непоправими вреди на природната среда, още повече , че тя се изгражда на част от територията на „Натура 2000”

Микроязовирите и водоемите в Община Ардино имат голямо значение за развитието и като воден ресурс. В годините на ТКЗС/АПК (1975г.-1979г.) са били изградени 5 броя микроязовира, 1 брой язовирно езеро и и 65 броя водоема. С изключение на 5 броя (Богатино, Диамандово, Стояново-3) , всички са собственост на „Земинвест” ЕАД. По-голяма част са неизползваеми. Същите, освен за напояване, биха могли да бъдат оползотворени за развитие на рибовъдство и аквакултури. Особено живописно е въздействието на микроязовира в землището на Родопско-Търносливка - яз. Ахрянско, които в съчетание с горския фонд и населените места разположени на околните била са предпоставка за развитието на отдиha. За пълноценното оползотворяване на водните ресурси Община Ардино участва в учредяването на Местна инициативна рибарска група Кърджали, Момчилград, Ардино, Черноочене по програмата за МАРАК.

Доброто озеленяване на съществуващите язовири и водоеми, включително и поречията на реките ще възстанови единството им с околната среда и ще предотврати ерозията и затлачването им. Стръмните склонове, неблагоприятното изложение са подпомогнали създаването на площна ерозия (заемайки 3,8% от дървопроизводствената площ на ДГС ”Ардино”) и в по-малка степен линейна ерозия. За ограничаването и се провежда залесяване на голите площи, увеличаване пълнотата на заклевалите гори и регулиране на пашата.

Горските територии са 56% от територията на общината и формират дендрогенния ландшафт. Преобладават иглолистните насаждения от черен бор, бял бор, дугласна ела. Долната лесорастителна зона е представена от бук, зимен дъб, габър. Покрай реките и в по-ниските места естествената горска растителност е от елша, ясен, трепетлика.

На територията на общината е и местността „Белите брези”, която е естествено находище от бреза.

Горският фонд е определящ за ландшафта на общината.

Пораженията му нанесени от природното бедствие м. март 2015 г са огромни. Освен те за отстраняването на падналата маса ще бъдат вложени много средства, за възстановяването ще наложи и провеждането на редица лесоустройствени мероприятия.

Те биха могли да се съчетаят с разнообразяване и обогатяването на ландшафтната среда. Още повече това се отнася и за предложеното в проекта устройване на някои от стопанските гори в лесопаркове и гори за рекреация. Повече от тях са едновъзрастови и с еднообразна структура на дървостоя. При реконструкцията им ще се постигне разнообразяване в структурно и колоритно отношение.

Видът, начина и размера на тези мероприятия, следва да бъдат съобразени с конкретните наложили се условия, състояние на насажденията, характер и естетически изисквания.

Съществен елемент за горите е и ландшафтното оформяне на откритите пространства високопланинските пасища, горски поляни и други незалесени места. Чрез засаждане на нови насаждения, единични или групови, ще се създаде повече живописност и колорит.

Устойчивото развитие и екологичният стабилитет на горите са фактор за опазване и обогатяване на този особено важен екологичен и физиологичен компонент на ландшафта.

Елемент на ландшафта са и защитените зони по директива „Натура 2000”.

В западната територия на общината са защитена зона „Родопи- Средни BG0001031 за опазване на природните местообитания на дивата флора и фауна и защитена зона ДОБРОСТАН BG 0002073 аз опазване на дивите птици.

Защитени горски територии е и охранителната санитарна зона около язовир „Янък Пънар“.

На територията на ДГС «Ардино» има над 20 вида защитени растения между които и редкия вид «родопски Силивряк».

Защитен природен феномен е и пещерата «Хладилника» поддържаща постоянно ниски температури и през най-горещите месеци. Интерес представлява и най-високият връх в общината - връх «Алада» , 1240 м. Н.М.

За формиране на ландшафта на територията на общината особено значение имат антропогенните фактори. Планинският и силно разчленен характер на релефа е предпоставка на облика, големината и функциите на населените места. Една част (по големите селища) са в долините, а останалите по-малки живописно разположени по билата и склоновете селища са без ясно оформени централни части. Всички те са с

ниско етажно строителство (2-Зет.) за фамилно жилищно обитаване. В някои от тях като Латинка и Дядовци са запазени къщи образци на родопската архитектура.

В по-големите населени места Ардино, Бял извор, Жълтуша, има и производствени площи - в повече случай в бившите селско-стопански дворове. Много от тях са в неугледен вид и се нуждаят от благоустрояване и озеленяване.

За по-доброто включване на населените места в околния ландшафт е необходимо по активното навлизане на растителността в селищата, като това би могло да се постигне и с тройни насаждения. Необходимо е строго спазване правилния за приложение на закона за защита на природата относно строителната дейност около населените места.

Особена роля в ландшафта имат недвижимите паметници на културното наследство, които на разглежданата територия имат значително присъствие, не толкова като бройка, а като въздействие.

- Дяволският мост - паметник на родопската архитектура свързан с керванджийски път от средновековието, разположен на изключително красив на р. Арда.
- Тракийско светилище „Орлови скали“ - с издълбани в скалите 100 ниши и култово предназначение
- Крепостта край с.Башево, м.Асара е разположена в живописен меандър на р. Арда и датира от Средновековието.
- Крепостта при устието на р. Боровица - добре запазени крепостни стени с основи на кула и черква.
- Крепост «Калето» - в близост до „Орлови скали“ .
- Обекти от късноантични средновековен некропол и тракийско куполна гробница (при Стар Читак), култов комплекс (при с. Паспал), Стоянов мост (Бели извор), надгробна могила (с. Млечино).

В съответствие с изискванията на Закона за културното наследство за осигуряване на достъп до недвижимото културно наследство. Закона за горите за интегрираното използване на горските ресурси, Община Ардино предприе редица мерки за социализиране на паметниците на културата - Дяволски мост на р. Арда, Орловите скали, меандрите на р. Арда с изглед до Късно антична и средновековна крепост в землището на с. Дойранци, средновековна крепост „Асара“ с. Башево.

Предстои изграждане на кабинков лифт за транспортен достъп до Късноантична и Средновековна крепост в землището на с. Дойранци Община Ардино, с издирване, изучаване, опазване и популяризиране на природните и културни дадености.

Наложително на КТК „Белите брези“ да се изгради туристическа и спортна инфраструктура с оглед пълноценното оползотворяване на чистия въздух и природна среда.

Като елементи на антропогенния ландшафт всички тези обекти трябва да получат необходимата благоустройствена среда, за да бъдат добър потенциал за туризма.

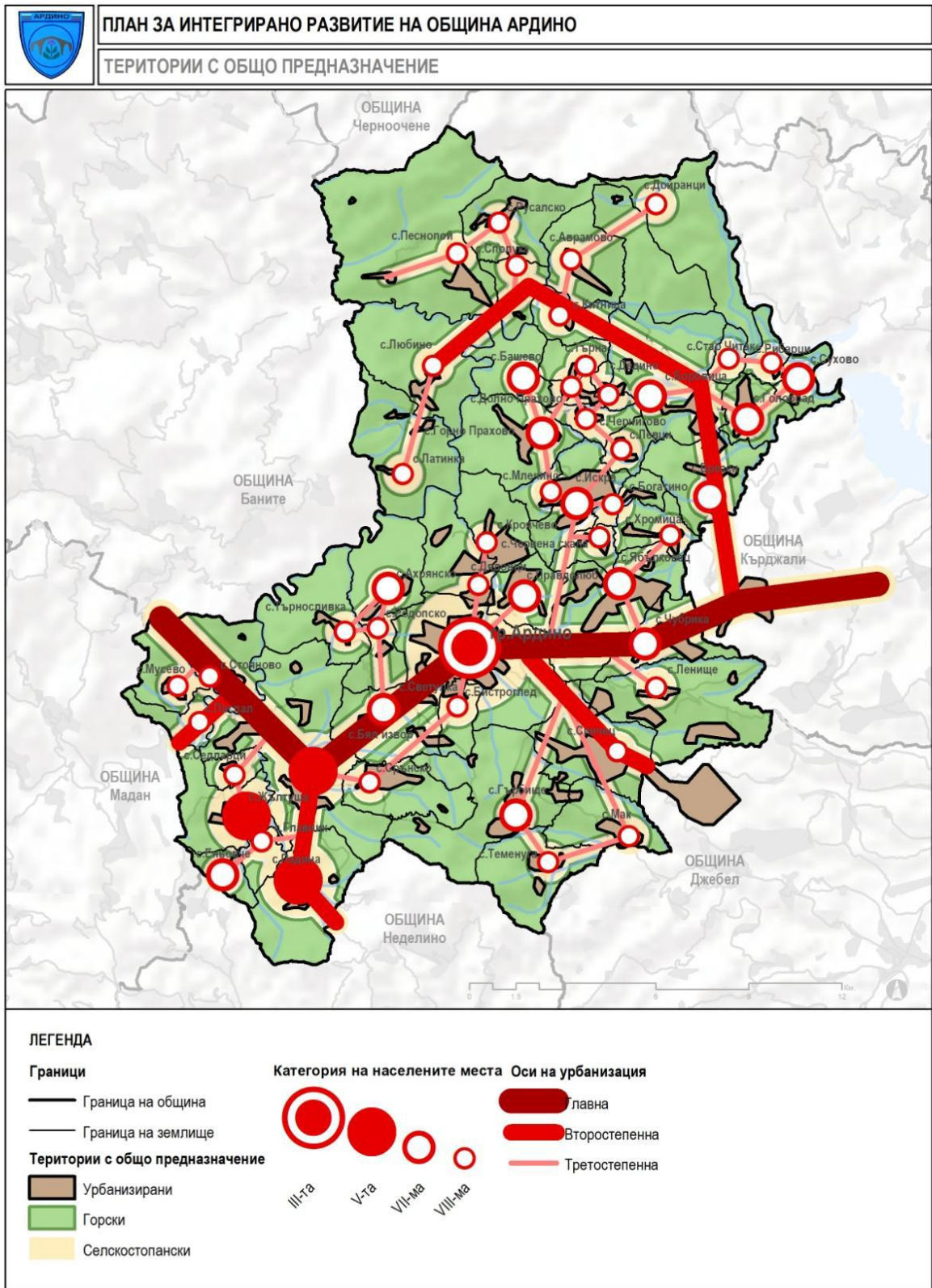
Инфраструктурният ландшафт, като разновидност на антропогенния ландшафт има много съществено присъствие върху съвременния облик на общината.

Транспортно-комуникационната мрежа е повлияна от планинския характер на общината. Основно тя се е развила по склоновете с малки наклони и в по-малка степен по протежение на речните долини. Провеждането ѝ е довело до създаването на неугледни пътни участъци подровени неукрепени брегове, които са съществен фактор за някои екологични и устройствени проблеми.

За подобряване на ландшафта най-вече на главната пътна мрежа, особено в участъците на неурбанизираните територии е необходимо да се изготвят ландшафтно устройствени проекти, които да подобрят природните качества на ландшафта в тези участъци и да създадат екологични коридори между населените места и околната екологична среда. Това ще реши проблемите с ерозираните екологични участъци. Използваната растителност трябва да бъде съобразена с околния ландшафт, да не бъде в противоречие с него, а напротив да подчертае вече създаден облик на зоната.

За участъците в селскостопанския фонд могат да се използва и трайни насаждения.

Фиг.8.ТЕРИТОРИИ С ОБЩО ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕ

Със средна оценка на ландшафта на територията е северната част на общината и тази обхващаща селскостопанските площи, които заемат около 40%. Обработваемите площи са 37,6% от ССФ. Необработваемите площи са мери, пасища, ливади, дерета и оврази. Визуалното присъствие на изоставените обработваеми земи е забележимо. Причина за това е раздробеността на земята и невъзможността и за механизизирана обработка.

На територията на общината съществуват и свлачищни терени, като тези в гр. Ардино, кв. Къпина и в близост до селата Дядовци, Боровица, Чубрика, Горно Прахово, Долно Прахово, Китница, Стояново и Падина. Те се нуждаят от сериозно проучване, укрепване и ландшафтна обработка с растителност.

Проблем на територията са и следите от миннодобивната промишленост, като тази в с. Еньовче, Рудниците до гр. Ардино, скално урвестите терени около претоварната станция, силно ерозираните терени в землищата на Гърбище, Паспал, Китница, които се нуждаят от рекултивация и ландшафтни проекти.

5. Социално - икономически контекст, площ и население.

Община Ардино включва 52 населени места, като град Ардино е административен и културен център. Населението е разпределено предимно в среднопланинските райони, където традиционните дейности като животновъдство и дърводобив играят значителна роля в местната икономика. Регионът страда от демографски предизвикателства като намаляване на населението, но същевременно има висок потенциал за икономическо възраждане чрез екологични инициативи и трансгранично сътрудничество.

Община Ардино има площ от 338,8 km², или 10,6 % от територията на област Кърджали, 1,5% от площта на ЮЦР и 0,3% от тази на страната. Площта на общината е по-малка от средната за общините в България - 422 km². По този показател Ардино е на пето място сред общините в област Кърджали и на 142-ро място в страната.

Общото население на община Ардино е отразено в следната таблица:

Населено място	Постоянен адрес- Общо	Настоящ адрес - общо
гр. Ардино	10160	4569
с. Аврамово	5	0
с. Ахрянско	164	77
с. Башево	755	308
с. Бистроглед	233	88
с. Богатино	700	282
с. Боровица	840	615
с. Брезен	837	392
с. Бял извор	2601	1622
с. Главник	73	67
с. Голоблад	363	264
с. Горно Прахово	2044	866
с. Гърбище	988	342
с. Дедино	235	97
с. Дойранци	4	3
с. Долно Прахово	492	220
с. Дядовци	337	132
с. Еньовче	177	145
с. Жълтуша	852	665

с. Искра	238	109
с. Китница	253	136
с. Кроячево	412	159
с. Латинка	81	20
с. Левци	287	136
с. Ленище	789	262
с. Любино	163	114
с. Мак	80	11
с. Млечино	1378	555
с. Мусево	25	22
с. Падина	741	693
с. Паспал	6	13
с. Песнопой	22	17
с. Правдолюб	482	271
с. Рибарци	142	50
с. Родопско	155	56
с. Русалско	101	70
с. Светулка	910	387
с. Седларци	101	88
с. Синчец	531	168
с. Сполука	73	44
с. Срънско	197	77
с. Стар читак	80	52
с. Стояново	6	7
с. Сухово	249	159
с. Теменуга	392	99
с. Търна	269	123
с. Търносливка	375	160
с. Хромица	454	140
с. Червена скала	305	120
с. Чернигово	508	211
с. Чубрика	653	259
с. Ябълковец	1097	387
общо за община Ардино – дата 15.12.2024 г.	33415	15929

Фиг.9. Административна карта на община Ардино

Земеделие и животновъдство

Водещият селскостопански отрасъл в общината беше растениевъдството с монокултурното отглеждане тютюна. Днес то е без относителен дял. През последните години се търсят възможности за отглеждане на нови алтернативни култури. Пример за това са отглеждането на разсад за лавандула. Водещо за Общината е картофопроизводството. Зеленчукопроизводството е ориентирано към задоволяване на личните нужди, но има потенциал за развитието му, като се има в предвид търсенето на екологично чисти зеленчуци.

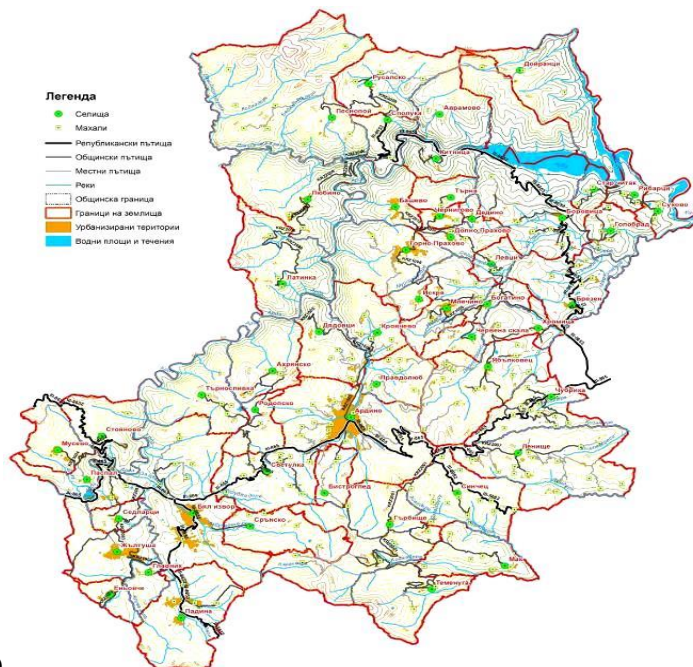
Животновъдството е концентрирано в частните стопанства и обхваща предимно селата Боровица, Ленище, Русалско, Любино, Мак, Кроячево, Бял извор, Гърбище, Дядовци и др.

6. Селищна мрежа и урбанизация

Селищната мрежа на община Ардино се състои към момента условно от 52 населени места, в т.ч. един град - Общински център Ардино. Характерните природни условия на разчленения планински релеф и традиционни поминък на населението в последните няколко столетия (предимно животновъдство) се изразява във видимата страна на съвременната урбанизация и равномерно разпределение на населени места върху територията.

Селищата са изградени във връзка с основен поминък и възможност за защита на местообитанието от природни бедствия, както и наличие на добра видимост срещу човешки нападения и набези. Към момента са идентифицирани 192 махали, от които 5 са изселени. През годините броят на населените места се е увеличил от 45 на 52 по една причина единствено, че са се трансформирали в административно отношение местообитаванията без това да означава, че са се образували повече места за обитаване. Изследване общата структура на селищната мрежа на община Ардино (фиг.10)

Фиг.10. ОБЩА СТРУКТУРА НА СЕЛИЩНАТА МРЕЖА НА ОБЩИНА АРДИНО

ИЗТОЧНИК: ОУПО АРДИНО

Населените места попадат в три височинни пояса: 6 броя в пояса под 500 м; 27 броя между 500 и 700 м; 1 брой в пояса над 1000 м (с.Сполука). Селищата с много малка територия и представляват 1,4% от общата площ на Община Ардино.

Въпреки, за територията община Ардино през последните десетилетия няма изработени устройствени планове от високо ниво териториално ниво като ОУП в предходните административни и териториално-устройствени проучвания и планирания на България територията е била разглеждана в аспекта на селищни системи, така съвременните 52 броя селища са били групирани в няколко селищни системи.

Този факт е много важен да бъде отчетен и съобразен при бъдещото планиране, защото резултатите от материалното изграждане, пространственото и функционално развитие на различните системи и подсистеми, което установяваме в момента е резултат от това планиране. Бившите центрове на селищни системи са селата: Бял извор, Ардино, Млечино, Ленище, Падина, Горно Прахово, Жълтуша. Тези села и до сега с малки изключения (за град Ардино, като общински център това е безспорно) показват стабилност на функционалния комплекс, обитаване, труд, отдих, инфраструктура и техническа обезпеченост. Стабилизиран е социалния комплекс и са налице сравнително стабилни демографски показатели. Всичко това е отчетено съвместно, като комплекс от налични положителни фактори и тенденции.

6.1. Водоснабдяване и Канализация

Канализационната мрежа в община Ардино обхваща основно град Ардино, където е изградена главна канализационна система с обща дължина над 8 километра. Водоснабдяването и канализацията в общината се управляват от „Водоснабдяване и канализация“ ООД, Кърджали.

Инфраструктурата е съобразена с местния релеф и разположение, като е осигурено свързване на ключови зони на града. Преобладаващата част от

действащите водоснабдителни активи (водовземни съоръжения, водопроводна мрежа, помпи, водомери и други) са въведени в експлоатация преди 1980 г., чийто срок на годност е изтекъл.

Населението ползващо водоснабдителните услуги от „ВИК,, ООД Кърджали, клон Ардино е 8 638 души от общия брой 12 400 души. Съществуват и населени места, които не се обслужват от „ВИК,, ООД Кърджали. Налице е режимно подаване на вода в района на селата Долно Прахово, Горно Прахово, Чернигово, Търна, Дедино и Боровица. Наложително е в тази връзка да има допълнително водоснабдяване на населените места, където има недостиг на вода, както реконструкция на съществуващата ВИК система.

Приоритет за ръководството на Община Ардино е осигуряване на питейно-битово водоснабдяване на населените места. През 2024г.е осигурено допълнително водоснабдяване на град Ардино с 10L/S с 50 години осигуреност. Усилията в тази насока ще продължат с водоснабдяване на група населени места Чернигово, Дедино, Търна, Долно Прахово, Левци с изграждане на нова водоснабдителна мрежа и нов водоизточник. Канализации за отпадъчни води има в град Ардино, село Бял извор, село Жълтуша, село Падина, село Млечино, село Горно Прахово. Същите са амортизирани и недостатъчни, няма изградени пречиствателни станции.

В тази връзка, общината активно планира проекти за разширяване на мрежата, включително изграждане на пречиствателни станции, главни колектори и канализация на уличната мрежа в населените места. Тези проекти са част от стратегическите планове за подобряване на околната среда, намаляване на замърсяването и осигуряване на устойчиво развитие в региона.

Общината разполага с инвестиционни проекти:

- „Реконструкция на вътрешна водопроводна мрежа в с. Падина, община Ардино“
- „Реконструкция на вътрешна водопроводна мрежа в с. Жълтуша, община Ардино“

Съществуващите проблеми, относно тяхното изпълнение са липсата на необходимото финансиране по Програма „околна среда“ и национално финансиране, както и необходимостта от актуализиране на работните и техническите проекти.

Проектирането на нови пречиствателни станции и разширяването на мрежата е приоритет в бъдещите планове. Те включват внедряване на съвременни технологии за пречистване на отпадъчни води, осигуряване на устойчивост на системата спрямо наводнения и ефективно управление на ресурсите. Всички дейности са в синхрон с политиките на Европейския съюз за опазване на околната среда и устойчиво развитие.

7. Сграден фонд в Общината

7.1. Детски заведения;

настоящем детските заведения на територията на общината са както следва:

- ДГ „Слънце” – град Ардино;
- ДГ „Брезичка” – град Ардино, с една изнесена филиална група в с. Горно Прахово;
- ДГ „Мир” – с. Бял извор, с изнесени филиални групи в селата Боровица, Жълтуша и Падина;

7.2. Училищна мрежа;

Училищната мрежа се състои от следните:

- СУ „Васил Левски” – град Ардино;
- ОУ „Христо Смирненски” с. Бял извор;
- ОУ с. Боровица;
- ОУ с. Горно Прахово;
- ОУ с. Жълтуша;
- ОУ с. Падина;
- ОДК – град Ардино /ЦПЛР- Център за подкрепа за личностно развитие/

7.3. Социални услуги предоставени на общността;

Реконструкция на вътрешната водопроводна мрежа в село Падина и в село Жълтуша.

Един от основните приоритети в дейността на общината е и социалното обслужване на населението. По закона за социалните услуги се предоставят следните социални услуги:

- Личен асистент - социална услуга за обгрижване на лица с увреждания и самотноживеещи възрастни хора над 65 години – обхванати 40 потребители, назначени 40 доставчици на услугата;
- Домашен помощник - обхванати 60 потребители, назначени 30 доставчици на услугата;
- Дневен център за пълнолетни лица с увреждания – обхванати 20 бенефициенти;
- Център за настаняване от семеен тип на пълнолетни лица с умствена изостаналост – обхванати 10 бенефициенти;
- Център за обществена подкрепа - социална услуга за деца в риск и техните семейства обхванати 50 ползватели;
- Приемна грижа – „Приеми ме 2015“ – настанени 5 деца в приемни семейства;
- „Обществена трапезария“ по ОП за храни – безплатен обяд се предоставя на 1300 потребители на територията на общината;
- Бъдеще за децата в Община Ардино по ПРЧР за предоставяне на социални, здравни и образователни услуги на деца до 18 г. – обхванати 430 деца;
- Клуб на пенсионера и на хората с увреждания – обхванати 50 лица.

Усилията на общината ще продължат и в бъдеще за разширяване на социалните услуги на територията на общината, както с различни програми, така и с местни ресурси

7.4. Общински културни заведения;

Общински музей – град Ардино;

Читалища – общо 19

7.5. Общински лечебни заведения.

МБАЛ „Ардино” ЕООД - град Ардино;

Регистрирани лечебни заведения за извънболнична помощ от 01.04.2019 до 01.10.2019 г. в общината, както следва:

Индивидуални практики за първична извънболнична медицинска помощ:

- лекари – 2;
- лекари по дентална медицина – 12.

Индивидуални практики за специализирана извънболнична помощ:

- лекари – 7.

На територията на общината има незаети 7 амбулатории за първична извънболнична медицинска помощ.

7.6. Общински сграден фонд на спортната инфраструктура

По настоящем обслужващия спорта сграден фонд се състои от 5 спортни зали /Ардино 3/, село Бял извор – 1, село Горно Прахово – 1, два стадиона, 10 мултифункционални игрища.

7.7. Административни сгради

Административни общински сгради – 30 броя.

8. Промислени предприятия

Стопанският профил на община Ардино може да бъде определен като индустриално-аграрен, с непрекъснато повишаващ се дял на обслужващата сфера.

Промислеността постепенно отстъпва мястото си на водещ стопански отрасъл и към настоящия момент е представена от цехове за тъкачество и конфекция. Липсата на инвестиции и пазари за реализиране на произвежданата продукция доведе до закриването на много предприятия.

„Еде“ - от 2023г. в град Ардино функционира фирма за изработка на електрически компоненти със 100 места с филиали в село Бял извор и село Горно Прахово. Към настоящият момент фирмата набира още 100 работници с които ще се намали броят на безработните лица, регистрирани в Бюрото по труда.

Сериозни надежди се възлагат на хидроенергетиката, която с оглед на проекта „Горна Арда” и наличните хидроенергийни ресурси се очертава като бъдещия водещ индустриален отрасъл.

Земеделието в общината е с второстепенни функции, което се определя от спецификата на почвено-климатичните особености на територията и най-вече на релефа, който създава трудности при обработването на земята. Общата площ на селскостопанския фонд в общината е 131,9 хил. дка, в това число обработваема земя – 49,6 хил. дка, естествени ливади и пасища – около 82,3 хил. дка. Доскоро в растениевъдството основно производствено направление беше тютюнопроизводството, но към настоящия момент няма никакво стопанско значение и не се отглежда.

Секторът на услугите в общината се развива най-бързо, което е типично не само за общинския център, но и за много от селата в общината. С оглед на все още неусвоения значителен рекреационен потенциал на общината, може да се направи прогноза, че делът на обслужващата сфера ще продължи да нараства и в бъдеще.

В този сектор се представлява от следните стопански субекти:

- текстилна промишленост;
- шивашка промишленост;
- дърводобив и дървопреработване;
- хранително-вкусова промишленост;
- строителство;
- транспорт;

По отношение на големината на предприятията, доминират тези с до 10 заети – 90% ; с персонал до 50 души – 7% ; и с персонал над 100 души са около 3%. Всички предприятия са частна собственост. По настоящем водеща роля имат инвестициите в шивашката промишленост.

От икономическите дейности, свързани с добивната промишленост в община Ардино са представени добив на скални материали и производство на електроенергия. Наличието на находища от мрамор се използва за добив на тази минерална суровина. Три фирми се занимават с добив и обработка на мрамор („Ардино мрамор“ ООД – с. Правдолюб, „Рани мрамор ЕООД – гр. Ардино). Производството на електроенергия се извършва в МВЕЦ – „Бял извор“, която е с мощност 1834 kW. Втората МВЕЦ е „Хладилника“ в землището на с. Песнопой. Тя е с по-малка мощност – 300 kW.

ПРЕРАБОТВАЩ СЕКТОР НА ПРОМИШЛЕННОСТТА

Хранително-вкусова промишленост

Към настоящият момент на територията на общината има разкрити 3 мандри за производство на млечни продукти като една от тях е в с. Бял Извор, една в с. Падина и една в с. Жълтуша, които ползват като суровина мляко от местни животновъди. Една фирма за производство на хляб в град Ардино и 4 фирми за производство на хлебни изделия.

Текстилно производство

Най – голямото предприятие в този сектор е "Артекс" АД. Разположено на площ от 1870 кв. м., произвежда и реализира за вътрешният и външен пазар прежди и тъкани за горно мъжко и дамско облекло. Разполага с модерни технологии за производство.

Шивашко производство

Основните фирми занимаващи се с този вид производство са:

- „Панотекс“ ЕООД - седалище - град Ардино;
- „ВИП – 37“ ЕООД – седалище – град Ардино;
- „ГИА“ – ЕООД – седалище – град Ардино;
- „Каро-06“ ЕООД – седалище – село Жълтуша, община Ардино;
- „Ардатекс“ – ЕООД – седалище – град Ардино;
- „Веба“ ЕООД – седалище – град Ардино;
- „Вени - стил“ – седалище – град Пловдив.

Търговия и услуги

През последните години развитието на търговията и услугите претърпява подем, който се характеризира с разширяването на: търговската мрежа на дребно; заведенията за обществено хранене и ателиетата за услуги. Значително се увеличава броят на юридическите и физическите лица, които се занимават с търговска дейност и услуги. Мащабно е застъпена търговията с хранителни продукти. Такава дейност развиват фирмите в гр. Ардино, с. Бял Извор и с. Млечно. В немалка степен са застъпени и търговията с промишлени стоки, стоки за бита, книжарски и канцеларски стоки, козметика, строителни материали и др. Висок дял в задоволяването на търговските потребности на населението се пада на Общинския пазар в Ардино, който е реконструиран и обновен, пазарите в с. Бял Извор, Жълтуша и Падина, които покриват потребителските нужди от промишлени и селскостопански стоки.

9. Транспортна инфраструктура

Общата дължина на пътната мрежа на територията на общината възлиза на около 320 km, като в по-голямата си част (247,7 km) са общински пътища и само 73,5 km са третокласни пътища от Републиканската пътна мрежа. Пътищата в общината са 11,83% от тези в областта, 1,84% от тези в ЮЦР и 0,38% от тези в страната. Гъстотата на пътната мрежа в общината 0,217км/км² при 0,175км/км² за страната и 0,2км/км² за областта. За 10 години на територията на общината са новоизградени над 120 км нови пътища.

Конфигурацията на транспортната инфраструктура в най-голяма степен е повлияна от планинския характер на общината, като основните пътища са изградени по склонове с малки наклони, билните части и в по-малка степен по протежението на

речните долини. Въпреки природните затруднения пред строителството и поддръжката на пътната мрежа определено общинските пътища в Ардино са в най-добро състояние в цялата Кърджалийска област. Липсата на средства за поддръжка обаче води до бързо влошаване на състоянието им.

Останалите пътища в общината обслужват основно вътрешни регионални връзки, като единствено пътищата “Стоянов мост-Баните” и “Бял извор-Неделино-Златоград” имат значение за свързаността на територията на общината със съседни общини от област Смолян. В тази връзка през програмния период 2014-2020г. се предвижда подготовката на технически проекти за рехабилитация и реконструкция на отсечките: Стояново-Ардино-Бойно-Кърджали; Джебел-Синчец-Ардино; Баните-Стояново; Бял извор-Неделино и Кобиляне-Брезен-Боровица.

Влиянието на автомобилния транспорт върху енергийната инфраструктура на общината е пряко свързано с множество фактори и специфични особености, най-важните от които са:

- Вид и тип на превозните средства, движещи се на територията на града;
- Средна възраст и техническо състояние на превозните средства;
- Специфични особености на пътната мрежа в населеното място;
- Интензивност на движението през различните часове от
- денонощието и различните сезони;
- Вид и количества на изразходените горива в рамките на
- населеното място;
- Метеорологичните условия, характерни за населеното място.

10. Радиационна обстановка

В община Ардино няма източници на радиационно замърсяване и източници на йонизиращи лъчения. Естественият радиационен фон е с много по-ниски стойности от средните за страната. Радиационната обстановка в общината се следи от структури на ПБЗН. Необходимо е два пъти дневно да се измерва бета и гама лъчение, отчитани в R/час. Нормалният гама-фон за България е около 0,030 мR/ч. Към момента няма данни за нейонизиращи лъчения и влияние върху хората и околната среда.

11. Домакинства

Сред домакинствата се наблюдава неосъзнатост относно необходимостта от оптимизиране на енергийното потребление в битовия сектор. Към управлението на енергия в битовия сектор спадат мерки по подобряване на топлоизолацията на сградите; ефективното използване на домакинските уреди и осветлението на помещенията.

Жилищният фонд в общината не е в добро състояние – голяма част от сградите са строени преди десетилетия и в множество от сградите се наблюдават сериозни

конструктивни проблеми, нарушена изолация на покриви, необходимост от саниране на фасадите и подмяна на дограмата.

В малките населени места на територията на общината се запазва тенденцията домакинствата да се отопляват на дърва. Като цяло се запазва тенденцията отоплението в жилищата да се осигурява от електроенергия или твърдо гориво. Твърдите горива - въглища и дърва, заемат значителен дял от потреблението сред населението.

12. Енергийна инфраструктура и ЕЕ

Източник на електроенергия за община Ардино е общата електроенергийна система на страната. Съоръженията към нея се стопанисват, подържат и реконструират от Електроразпределително дружество „ЕВН България“ „Електроразпределение“ ЕАД - гр. Пловдив, КЕЦ Кърджали, а съоръженията на Подстанция „Ардино“ и трасетата на електропроводи 110 kv от Енергиен системен оператор на „НЕК“ ЕАД, Електропреносен район - Пловдив. Всички селища в общината са електрифицирани, като усилията в тази насока са насочени към стабилизиране на енергоподаването и електропотреблението.

Общото състояние на енергийните мрежи и системи на територията на община Ардино е добро. Изграждането на мрежата започва в края на 50- те години, а обновяването и разрастването продължава и до днес с изграждане на нови съоръжения.

По данни от ЕВН, в Ардино е изградена следната енергийна инфраструктура:

- Електроснабдяване по населените места: - за ниско напрежение (НН) - 249,5 км - за средно напрежение (СН) - 182 км
- Брой станции площ: - Подстанция „ Ардино ” - собственост на ЕСО
- Брой трансформаторни поста: 112 бр.

От всички трафопостове в град Ардино са инсталирани 16 броя, а в селата 96 броя. Промислени потребители на електрическа енергия са главно в град Ардино и поголемите населени места в общината - с. Бял извор, с. Жълтуша, с. Млечино, с. Падина, с. Горно Прахово.

Преобладаваща част от електропотребителите по селата са домакинства, като електрическа енергия основно се използва за битови нужди. Незначително е използването на електрическа енергия за отопление.

В община Ардино има действащи 2 броя малки водни електрически централи - ВЕЦ Бял извор с мощност от 1 894 kv, и МВЕЦ Хладилника при с. Любино - 300 kv, свързани към единната електроенергийна мрежа на страната.

- Чрез отреждане на Общински терени е подходящо южно изложение в слаборазселената част на общината /района на село Русалско, Любеново, Горно Прахово-Долно Прахово, Чернигово-Боровица е плана за ОУП се

създават устройствени условия за изграждане на фотоволтаичен електроенергиен парк. Основа за изграждане на парка са неизползваеми, непродуктивни земи от земеделския фонд. Ориентировъчната пикова мощност на парка ще бъде 50 мегавата при предоставена площ от 500 декара. Избраните терени са изключително общинска собственост, за да бъде Общината инициатор, контролър и гарант на изпълнението. Фотоволтаичния парк е подходящ за 11411 между общината и инвеститори с малки, средни и големи вложения.

- Чрез определяне в ОУП - Ардино на теренни площадки и устройствено зонироване по ридовете в близост до връх Синчец, района на Русалско и други с надморска височина 800-900 метра, чрез ПЧП между общината и инвеститори да се изгради ветрогенераторен парк с мощност около 50 мегавата.
- Чрез предоставяне на преференциални условия и създаване на позитивни нагласи към бъдещи възложители и стимули за използване на възобновяеми енергийни източници, за изграждане на малки водни, фотоволтаични и ветрогенераторни електрически централи.

13. Прогнозно развитие

Електрификация По отношение на развитието на електроснабдителните мрежи и съоръжения, Общият устройствен план на Община Ардино разглежда и решава няколко въпроса и задачи:

- Реконструкция и модернизация на съществуващата мрежа за нуждите на битовия и производствен сектор;
- Осигуряване на населението срещу бедствия и аварии;
- Развитие на мрежите и съоръженията в съответствие с предвижданията на ОУП за обслужване на новите устройствени зони / производствени, жилищни, отдих, туристически атракции /;
- Осигуряване терени и устройствени условия за нови енергийни източници. Очаква се, на основание разработените програми за рехабилитация и реконструкция на електроразпределителната мрежа за средно и ниско напрежение, повишаване на надежността на изградената електроенергийна инфраструктура и постигане на по-високо качество на предоставяната електрическа енергия за производствените и битови електропотребители.

Общия устройствен план на община Ардино предвижда теренно обезпечаване за нови традиционни и алтернативни енергийни източници, като каскада „Горна Арда”, малки ВЕЦ, енергийни соларни и ветропаркове.

На територията на общината няма снабдяване с природен газ. Възможностите за доставка и изграждане на локална газопроводна мрежа, както и цената на такава инвестиция, се проучват.

Природните ресурси в Община Ардино предоставят добри основи и реални възможности за използване на възобновяеми енергийни източници - вятърна и слънчева енергия за задоволяване на местното потребление на топла вода,

отопление и производство на електроенергия. Изследват се също така и възможностите за добиване на енергия от биомаса, както и с водород.

14. Заключение и дейности за подобряване на околната среда чрез енергийна ефективност в община Ардино

Община Ардино притежава значителен потенциал за подобряване на околната среда чрез целенасочени действия в областта на енергийната ефективност и устойчивото управление на природните ресурси. За да се постигне това, е необходимо прилагане на интегриран подход, съчетаващ модернизация на съществуващата инфраструктура, развитие на възобновяеми енергийни източници и насърчаване на енергийно ефективни практики сред домакинствата и бизнеса.

Основен приоритет е реконструкцията и модернизацията на електроразпределителната мрежа, която обхваща 249,5 км мрежи за ниско напрежение и 182 км за средно напрежение. Тази мрежа, въпреки доброто текущо състояние, се нуждае от устойчиви подобрения, които да гарантират стабилност при аварийни ситуации и намаляване на загубите по мрежата. Чрез внедряване на интелигентни мрежи (smart grids) общината ще може да управлява по-ефективно енергийните ресурси, като осигури по-добро качество на услугите за домакинствата и бизнеса.

Развитието на възобновяеми енергийни източници е ключова стъпка за намаляване на въглеродния отпечатък на общината и за увеличаване на енергийната независимост. Планираното изграждане на фотоволтаичен парк с капацитет 50 MW върху 500 декара общинска земя ще позволи ефективно използване на неизползваеми терени, като същевременно ще насърчи публично-частните партньорства за инвестиции в зелена енергия. Райони с надморска височина между 800 и 900 метра, като тези около връх Синчец, са подходящи за създаване на ветрогенераторни паркове със същия капацитет, които ще допринесат за устойчивото развитие на региона.

Паралелно с това, усилията трябва да бъдат насочени към повишаване на енергийната ефективност на сградния фонд в общината. Това включва програми за термоизолация, подмяна на стари отоплителни системи с екологично чисти алтернативи, както и преминаване към LED осветление в обществени сгради и пространства. Чрез предоставяне на стимули за домакинства и малки бизнеси за внедряване на енергоспестяващи технологии, общината може да насърчи по-широкото възприемане на устойчиви практики.

Освен това, въвеждането на алтернативни енергийни източници като биомаса и водород ще разшири възможностите за локално производство на енергия. Провеждането на проучвания за газификация също е необходимо, за да се оценят възможностите за намаляване на разходите за отопление и индустриални нужди.

За да бъде постигнат устойчив напредък, общината трябва да инвестира в образователни и информационни кампании, които да информират жителите и бизнеса за ползите от възобновяемите източници и енергийната ефективност. Чрез

организиране на обучения, форуми и създаване на онлайн платформа за обмен на информация, може да се постигне по-високо ниво на ангажираност и информираност.

Тези действия ще допринесат не само за намаляване на енергийните разходи и въглеродните емисии, но и за повишаване на качеството на живот в общината. Подобряването на околната среда чрез оптимизация на енергийната инфраструктура и устойчиво управление на ресурсите ще направи Ардино модел за зелено развитие, което ще има дългосрочни социални, икономически и екологични ползи.

15. Туризъм и културно-исторически паметници.

Общинското ръководство през последните години води последователна политика за развитието на туризма и отдиха в района.

Природогеографските условия са спомогнали за обособяването на едноименния Курортно-туристически комплекс „Белите брези” в град Ардино. Археологическите обекти и културно-историческите паметници в съчетание с уникалните 13 природни дадености са основните компоненти за възникването на стопански отрасъл, обслужващ туристическата дейност. За тази цел са създадени и множество екопътеки.

Исторически музей – Ардино.

На територията на община Ардино има един музей – Исторически музей – Ардино.

Общински съвет Ардино открива Общински музей (с Решение № 476 от 26.04.2007 година, на основание чл.21, ал.2 от ЗМСМА и чл.7, ал.7 от ЗПКМ, допълва Решение № 444 от 28.12.2006) и определя профила му с археологическа и етнографска насоченост. С Удостоверение № 163 (221) / 27.03.2008 г. за регистрация на културна организация Общински музей-Ардино е вписано като културна организация в регистъра на Министерството на културата по чл. 14, ал. 4 от Закона за закрила и развитие на културата. С Удостоверение № У-100 / 01.08.2016 г. за вписване в регистъра на музеите Исторически музей-Ардино е вписан в регистъра на Министерството на културата по чл. 32, ал. 1 от Закона за културното наследство.

Музеят се помещава в сградата на бившия конак, който до 1912 година се е ползвал от турски гарнизон. Кратката историческа справка разкрива богатото разнообразие от археологически обекти и културно-исторически ценности намиращи се на територията на община Ардино. Наличието им е предпоставка за попълването на сбирката на музея в Ардино с нови паметници на движимото културно историческо наследство, което пряко би повлияло на дейността и развитието му.

Етнографска сбирка

Във фонда на музея в Ардино преобладават движимите етнографски паметници и колекции от отделни историко-битови предмети и технически комплекси от османския период и епохата на възраждането, които характеризират икономиката, културата и бита на населението, както и два макета (М 1:50) от гипс.

Археологическа колекция

Археологическите проучвания проведени на територията на общината все още се намират в началният си стадий. Чрез методите на археологията са проучени пет недвижими обекта, като само един от тях е цялостно проучен, а именно праисторическото светилище в местността Адата, махала Паспал, с. Бял извор. Движимите археологически обекти, разкрити 14 при терените проучвания - масовия керамичен материал, кремъчни и каменни сечива се намират в хранилището на музея в Общинския център. Поставено е началото на комплектуване на Фонд археология. Видимо, сред масовия керамичен материал от местността Адата могат да бъдат отделени и консолидирани множество съдове. Сред сечивата изработени от кремък и камък също се срещат фрагментирани единици, които позволяват консерваторско-реставраторска интервенция. Надеждите и очакванията на Общината и музея са предметите от праисторическото светилище в м. Адата да съставят ядрото на бъдещата археологическа колекция.

Предметите придобити при разкопките на останалите археологически обекти, намиращи се на територията на община Ардино са заведени в основен и научно-спомогателен фонд на отдел „археология“ към Регионален исторически музей /РИМ/, Кърджали. В смисъла на чл. 57, чл. 60 и чл. 68 от Наредба за отчитане и опазване на движимите паметници на културата, е възможно част от находките, които не се намират в експозиция да бъдат предоставени за временно (или постоянно) ползване от Регионалния исторически музей в Кърджали на Исторически музей-Ардино. За целта е необходимо да се предприеме първоначално обследване на вписаните в инвентарните книги на музея в Кърджали експонати.

„Музей на тютюна“

Предстои да бъде открит първия по мащабен за пределите на България музей на тютюна, който ще бъде част от най-новата експозиция на Исторически музей-Ардино.

Недвижими културни ценности:

На територията на община Ардино, по информация на НИНКН, има 19 броя недвижими културни ценности и 3 броя възпоменателни знаци, издигнати по повод участието на България във войните, които също имат статут на НКЦ, но не присъстват в актуалния списък на НИНКН. За недвижимите културни ценности, категориите на обектите са „национално значение“ и категория „местно значение“.

По-важните обекти са:

- **„Дяволският мост на река Арда“**, 10 km северозападно от гр. Ардино. Мостът е един от най-известните в страната културни ценности на родопското архитектурно изкуство. Той е най-големият и величествен родопски мост, построен още през XVI в. на дъвен път, свързващ Беломорието с Горнотракийската низина. Мостът отстои на 10 km от гр. Ардино и до него може да се стигне с автомобил. „Дяволският мост“ е дълъг 56 m и широк – 3.5 m. Има три свода, като височината на централния свод

достига 11.50 m. Под моста тече р. Арда, която образува изключително красив каньон с големи меандри. По време на пълноводната фаза нивото на реката се покачва с 5-6 м, въпреки това „Дяволският мост” е удържал на водната стихия през вековете. С писмо № 630 на НИПК от 24.02.1984 г. мостът е обявен за паметник на културата и се охранява от закона. Под охрана са също и подходите към моста, които представляват стари стръмни пешеходни и животински пътеки. Със Заповед № РД-552 от 07.05.2003 г. на МОСВ е обявен за историческо място “Дяволски мост” в защитена местност „Дяволски мост”, землище с. Дядовци. Със заповед РД9Р-0011/25.07.2011 г. на МК, вида на обекта е променен в „археологическа НКЦ”, а категорията е променена в „национално значение”.

- **Тракийското светилище “Орлови скали”**, на около 3 km южно от гр. Ардино. В отвесните скали са издълбани 100 ниши с различна големина. Предполага се, че тези ниши са имали култово предназначение. Не са извършвани археологически проучвания. Светилището е обявено за историческо място в природна забележителност със Заповед № 345/17.05.1979 г. на председателя на Комитета по

опазване на природната среда, заведено под № 787 в Държавния регистър на защитените територии и Заповед № РД 550/07.05.2003 г. на МОСВ. Поради големия наклон на терена, от различните страни височината на скалния феномен не е еднаква. От западната страна тя е най-висока – 30 m, от север и юг – около 25 m, от изток – 10-12 m. На недостъпно място в скалите са издълбани от човешка ръка 100 скални ниши (понастоящем са 97, другите три са вече разрушени), представляващи некрополи с трапецовидна форма. Подобни скални паметници има и на други места в област Кърджали (Безводно, Три могили, Мезек, Татул и др.), но най-многобройни са скалните ниши в „Орлови скали”. Със заповед РД9Р-0010/ 25.07.2011 г. на МК вида на обекта е променен в „археологическа НКЦ”, а категорията е променена в „национално значение”.

- **Връх “Алада”** е висок 1240.5 m и се намира югозападно от гр. Ардино. От върха се открива красива панорамна гледка към Родопите. При археологически разкопки на

върха са открити предмети от късната бронзова епоха. Обектът не е вписан в списъка на НИНКН с недвижими културни ценности, но съгласно чл. 146, ал. 3 от ЗКН притежава статут на недвижима културна ценност. Следва да се проведат процедури за неговото регистриране като недвижима културна ценност.

- **Археологическа недвижима културна ценност „Късноантична и средновековна крепост”** при устието на р. Боровица, землището на с. Дойранци, община Ардино, област Кърджали се намира на границата с община Кърджали, на скалист полуостров, образуван на мястото на вливането на р. Боровица в Арда. Сега тези участъци на двете реки са завирени от яз. "Кърджали".

Крепостта е по-голяма от съседната **„Асара”**, с. Башево с добре запазени останки от крепостни стени, основи на кула и черква. Крепостта се намира на левия бряг на р. Боровица, срещу туристическата хижа "Боровица", която е на десния бряг срещу крепостта. За да се стигне до крепостта, трябва да се пресече р. Боровица с лодка. От брега до крепостта се стига за 20 минути. Хижа "Боровица" се намира на 18 km от гр. Кърджали, като автобусът е до близкото село Дъждовница. Категорията на обекта е „национално значение”.

- **Тракийска Крепост „Калето”** се намира на 700 m от “Орлови скали”, южно на върха. Запазени са руините от крепостта “Калето”, която е обявена за историческа местност а със заповед № РД-550 / 07.05.2003г. МОСВ е прекатегоризирана в „природна забележителност”, площ 0.5 ha, ДГТ. Не са извършвани археологически проучвания. Крепостта е изцяло разрушена, като строителния материал се свлича по склоновете около крепостта. Следва да се извърши цялостно проучване за да се установят неговите точни размери. Следва да се проведат процедури за неговото регистриране като недвижима културна ценност.

- **Късноантичен и средновековен некропол** в махала Стар читак с. Сухово. Обектът не е вписан в списъка на НИНКН с недвижими културни ценности, но съгласно чл. 146, ал. 3 от ЗКН притежава статут на недвижима културна ценност. Следва да се 17 проведат процедури за неговото регистриране като недвижима културна ценност.

- **Тракийска куполна гробница** – махала Стар читак, с. Сухово, проучен. Обектът не е вписан в списъка на НИНКН с недвижими културни ценности, но съгласно разпореждане 1711 от 22.10.1962 г. на МС и 10, ал. 1 от ЗКН гробницата притежава статут на недвижима културна ценност. Следва да се проведат процедури за неговото регистриране като недвижима културна ценност.

- **Стоянов мост** на река Арда – с. Бял (Бели) извор. Обектът е декларирана с Писмо № 630 от 24.02.1982 г. на НИПК недвижима културна ценност. Следва да се проведат процедури за неговото регистриране като недвижима културна ценност. Състоянието на обекта е добро, експозиционната му среда е подходяща и с минимална поддръжка, обектът би бил интересна дестинация за посещение.

- **Надгробна могила** в източния край на с. Млечино, по пътя за с. Горно Прахово. Обектът е декларирана с Писмо № 1048 от 05.04.1985 г. на НИПК недвижима културна ценност. Обектът се намира в близост до по-нови гробища, които могат да

бъдат датирани от периода на средновековието до днес, което показва устойчивост на погребалните обичаи в различни религии и исторически периоди. Следва да се проведат процедури за неговото регистриране като недвижима културна ценности.

- **Средновековна крепост „Асара”, с. Башево.** Намира се на 2 km от селището, местност Асара, северно от селото, на живописен меандър на р. Арда, в края на скален нос, надвиснал на около 100 m над реката. Река Арда обикаля крепостта от три страни. Обектът е част от системата отбранителни съоръжения, построени по двата бряга на река Арда. По живописното си разположение мястото напомня Царевец. Сведения за крепостта се съдържат в хрониките на византийския историограф Георги Акрополит, което дава основание да се приеме, че крепостта датира от средновековието. Южната половина на крепостта е заета от цитадела, която е с размери 50 x 40 m; запазени стени с височина до 6 m с бойна площадка и бойници, входове, квадратната кула. Определена е с Византийска културна принадлежност. Категорията на обекта 18 съгласно Заповед № РД9Р-8 от 07.05.2015 г. на МК и ДВ бр.51 от 2015 г. протокол от 29.08.2013 г. е „местно значение”.

- **Светилище от късно-халколитната епоха, м. Адата, с. Паспал.** Обектът е със статут на декларирана недвижима културна ценност, съгласно Писмо № 7618 от 20.12.1999 г. на НИПК. Има опасност обектът да бъде унищожен от изграждането на каскада „Горна Арда”, ХВ „Мадан”. Към културно-историческото наследство в общината спадат и няколко къщи – недвижими културни ценности, както следва.

- **Хаджисюлеймановите къщи,** извън регулацията на гр. Ардино. Обектът е декларирана с Писмо № 630 от 24.02.1982 г. на НИПК недвижима културна ценност. Следва да се проведат процедури за неговото регистриране като недвижима културна ценност.

- **Комплекс сградата на Исторически музей Ардино и барутчийница към старата казарма** в гр. Ардино. Съгласно писмо 3211 от 03.11.2008 г. на НИПК обектът има статут на декларирана групова недвижима културна ценност, която се състои от два обекта – декларирани единични недвижими културни ценности – Административна сграда и Барутчийница.

- **Делихасановата къща/кула в махала „Лобода”, с. Жълтуша.** Обектът е декларирана с Писмо № 630 от 24.02.1982 г. на НИПК недвижима културна ценност. Следва да се проведат процедури за неговото регистриране като недвижима културна ценност. Сградата се намира в махала с множество съхранени сгради от края на 19ти век.

- **Къщата на Шакир Мехмедов Адилев** в с. Жълтуша. Обектът е декларирана с Писмо № 630 от 24.02.1982 г. на НИПК недвижима културна ценност. Следва да се проведат процедури за неговото регистриране като недвижима културна ценност.

- **Къщата на Кадир Хаджи Кадиров** в с. Жълтуша. Обектът е декларирана с Писмо № 630 от 24.02.1982 г. на НИПК недвижима културна ценност. Следва да се проведат процедури за неговото регистриране като недвижима културна ценност. Сградата носи ценни типологични характеристики за периода, в който е строена – края на

19ти, началото на 20ти век. Къщата е 19 представител на родопската селска архитектура и е с висока степен на материална автентичност.

- **Къщата на Мюмюн Мехмедов Ахмедов** в махала Търнава, с. Чубрика. Обектът е декларирана с Писмо № 630 от 24.02.1982 г. на НИПК недвижима културна ценност. Следва да се проведат процедури за неговото регистриране като недвижима културна ценност.

- **Къщата на Хикмед Алиев Ахмедов** в махала Търнава, с. Чубрика. Обектът е декларирана с Писмо № 630 от 24.02.1982 г. на НИПК недвижима културна ценност. Следва да се проведат процедури за неговото регистриране като недвижима културна ценност.

- **Комплекс** - Джамия с училище между с. Горно Прахово и с. Долно Прахово. Комплексът се състои от сграда на джамията, училище, добре поддържан двор и места за гости (имарет). Самата джамия е претърпяла множество намеси и от външният оглед на място бе установено, че нейната материална автентичност е ниска. В следствие на пожар са унищожени почти изцяло училищните и гостни помещения. Те са преизградени, като на места личат съхранени материали от оригинала. Обектът няма статут на недвижима културна ценност, но има всички характеристики на такава и следва да се да се проведат процедури за неговото регистриране като недвижима културна ценности.

- **Запазени жилищни комплекси**- представители на родопската къща - в селата Любино, Латинка, Дядовци (предмостие на Дяволския мост).

- **Джамията в с. Любино**. Обектът е с висока степен на материална автентичност. Външният облик на сградата позволява нейното датиране към края на 19ти и началото 20ти век. Колонадата при входа, прозорците и вратите са подчертани с детайли в духа на неокласиката. Интериорът на сградата е съхранен и изключително интересен. Стълбата, балконът и таванът на основното молитвено помещение са изработени от дърворезба с впечатляващ детайл. Стените на помещението са покрити с фигурални композиции, флорални мотиви и калиграфски изписани цитати от Корана с интересен и съхранен колорит. В имота на джамията има още няколко сгради, които са изпълнявали допълващи функции към 20 джамията. Те са в руинно състояние. Обектът няма статут на недвижима културна ценност, но има всички характеристики на такава и следва да се да се проведат процедури за неговото регистриране като недвижима културна ценности.

- **Комплекс в центъра (мегдана) на с. Русалско** - жилищни сгради с магазини и дюкяни на първия етаж.

- **Керванджийския път обхваща с. Дядовци до Дяволския мост**.

- **Паметникът на летеца Никола Банков в местността „Изворите”**. Построен е в памет на загиналият при инцидент по време на провеждане на учебен полет край Ардино.

- **Войнишки паметник в с.Бял извор.** Построен е в памет на загиналите в Отечественната война войници от селата Бял извор, Диамандово, Мусево, Жълтуша и Падина.

От изброените по-горе архитектурно-строителни НКЦ, неизследвани, неописани но с потенциал за развитие на туризма, с възможност за социализация и включване в образователно - опознавателни туристически маршрути са обекти – групово представени, като тези в с. Латинка, с. Любино (включително и джамията), с. Горно Прахово (мюсюлманския център), центъра на с. Русалско. Културно-историческите обекти на територията на Община Ардино са подходящи за работа с деца и младежи. Не на последно място са и запазените живи занаяти и традиции, като тъкането на козаци в с. Жълтуша, техниката за работа с мъниста и правенето на сачове в с. Горно Прахово.

16. Мерки за подобряване на околната среда около туристическите и културни обекти.

Включването на екологични решения при развитието на туристическата инфраструктура е от съществено значение за постигане на баланс между икономическото развитие и опазването на природата в община Ардино. В рамките на този подход следва да се предприемат следните стъпки:

Инсталиране на еко-тоалетни с водоспестяващи технологии

В ключови туристически зони като Дяволския мост и крепостите е необходимо да се инсталират модерни еко-тоалетни, които използват технологии за намаляване на водния отпадък. Тези съоръжения не само ще осигурят по-добри санитарни условия за посетителите, но и ще допринесат за съхраняването на водните ресурси, което е особено важно за екологично уязвимите райони на общината. Изборът на локации трябва да се съобрази с нивото на посещаемост и наличната инфраструктура, като се гарантира лесен достъп и минимално въздействие върху околната среда по време на строителството и експлоатацията.

Изграждане на системи за разделно събиране на отпадъци

Едно от основните предизвикателства за опазване на околната среда в туристическите райони е липсата на адекватно управление на отпадъците. В тази връзка, в близост до всички основни културни и природни обекти трябва да бъдат поставени контейнери за разделно събиране, които ясно обозначават категориите на отпадъците – пластмаса, хартия, стъкло и органични материали. Табелите върху контейнерите трябва да предоставят информация на туристите за значението на рециклирането, като се акцентира върху ползите за природата и местната общност.

Интегриране на системи за управление на отпадъците

За да бъде постигната пълна ефективност в управлението на отпадъците, община Ардино трябва да установи партньорства с местни компании за рециклиране. Това ще позволи отпадъците, генерирани от туристическата дейност, да бъдат събирани,

обработвани и рециклирани в съответствие с националните и европейските екологични стандарти. В допълнение, общината може да създаде инициативи за повишаване на информираността на местните жители и туристи относно правилното изхвърляне на отпадъците, като например организиране на събития за почистване и насърчаване на доброволчество.

Ограничаване на туристическия поток в екологично чувствителни зони в случай на необходимост

С цел защита на екологичните ресурси е необходимо да се въведат ограничения за броя на посетителите в най-уязвимите зони. Тази мярка може да бъде подкрепена чрез предварителна онлайн регистрация и издаване на ограничен брой билети за посещение. Освен това, управлението на туристическия поток трябва да включва създаване на обособени маршрути, които да минимизират директния контакт на посетителите с чувствителните екосистеми.

Възстановяване на увредени екосистеми

Районите, които вече са подложени на натиск от туристически дейности, трябва да бъдат включени в програми за екологична реставрация. Това може да включва засаждане на местни растителни видове, възстановяване на ерозирали терени и изграждане на защитни бариери около чувствителните местообитания. Тези дейности трябва да бъдат извършвани в сътрудничество с екологични организации и местни експерти, които познават спецификата на региона.

16.1. Мерки за ограничаване изменението на климата и мерки за адаптиране към климатичните промени и за намаляване на риска от бедствия.

Стратегическите документи в областта на околната среда на национално и европейско ниво поставят общи цели и редица изисквания, свързани с изменението на климата и адаптацията към климатичните промени, които следва да бъдат интегрирани в процеса на планиране на регионалното и пространствено развитие, като бъдат съобразени с характерните особености и проблеми на всеки регион, област или община.

При разглеждането на рисковете, свързани с изменението на климата, в настоящата Програма е взета предвид Националната стратегия за адаптация към изменението на климата (НСАИК) и Плана за действие до 2030 г., както и други приложими нормативни и стратегически документи. Според НСАИК България е разположена в един от регионите, който е особено уязвим към изменението на климата (главно чрез повишаване на температурата и интензивни валежи) и към нарастващата честота на екстремни събития, свързани с изменението на климата, като суши и наводнения. Рисковете, причинени от явления, свързани с изменението на климата, могат да доведат до загуба на човешки живот или да причинят значителни щети, засягащи икономическия растеж и просперитета. В научната общност съществува консенсус, че изменението на климата вероятно ще увеличи честотата и величината на екстремните метеорологични явления.

Най-често срещаните хидрометеорологични и природни бедствия са екстремни валежи и температури, бури, наводнения, горски пожари, свлачища и суша. Специфичното разположение на община Ардино по поречието на р. Ардинска обуславя и положението на общината като особено рисково по отношение на посочените възможни аспекти на климатичните промени. Уязвимостта на населението и икономиката на България, и в частност на община Ардино, към измененията на климата се усилва от относително високата степен на бедност, продължаващата концентрация на населението на страната в няколко индустриални и градски района и различните последици от прехода от държавно-контролирана икономика към свободна пазарна икономика.

Трябва да се отбележи, че голяма част от мерките по отношение адаптацията към изменението на климата (АИК) зависят от инициативата и финансовата инвестиция на частния сектор. Това обстоятелство допълнително затруднява общинската администрация при предприемането на адекватни и работещи мерки за АИК. Научните прогнози сочат, че средната температура на планетата ще се повиши между 1,8°C и 4°C до 2100 г., като покачването в Европа се очаква да бъде дори по-високо от прогнозната глобална средна стойност. Изследванията, проведени от департамента по метеорология на Националния институт по метеорология и хидрология към Българска академия на науките (НИМХ към БАН), предвиждат повишение на годишната температура на въздуха в България до 2050 и 2080 г., като прогнозираните повишения са между 1,6°C и 3,1°C до 2050 г. и между 2,9°C и 4,1°C до 2080 г. От гледна точка на очакваните промени в режима на валежите, вероятно е да има намаляване на валежите, което да доведе до значително намаляване на общите водни запаси в страната. Прогнозите сочат намаляване на валежите с приблизително 10% до 2020 г., 15% до 2050 г. и 30-40% до 2080 г. Според съществуващите сценарии за климатичните промени за България се наблюдава тенденция към увеличаване честотата на екстремни явления и бедствия, което се доказва от честите интензивни валежи, топли и студени вълни, наводнения и суши, урагани, горски пожари и свлачища.

Очаква се биологичното разнообразие, сухоземните и водните екосистеми, както и секторите на водните ресурси, селското стопанство и горското стопанство да бъдат засегнати от предвижданите промени. Тези промени ще засегнат допълнително икономиката и обществото.

16.1.1. Сектор „Биологично разнообразие и екосистеми“.

Прогнозираните постепенни климатични промени и екстремни климатични явления се очаква да окажат въздействие на всички нива на биологичното разнообразие и екосистеми. Проявите на изменението на климата се очаква да имат различни въздействия върху различните видове екосистеми и да засегнат биологичното разнообразие по редица начини, включително внезапно и дори катастрофално. От друга страна, прогнозираното годишно увеличение на средните температури може да допринесе за адаптиране чрез удължаване на вегетационните периоди и чрез миграция на видовете в природните екосистеми или чрез контролирано въвеждане на видове за селското стопанство, зелената

инфраструктура или други цели на адаптацията. Основните уязвимости от изменението на климата на различните нива на биологичното разнообразие и екосистемите в България и в частност – в община Ардино, могат да бъдат обобщени както следва:

- Загуба на генетично разнообразие. Генетичното разнообразие е заплашено пряко от ефекта на климатичните промени върху уязвими/застрашени видове (вкл. ендемични видове с ограничен ареал и възможности за миграция), които може да бъдат загубени завинаги. Съществуват и непреки последици от изменението на климата, дължащи се на конкуренцията за ресурси между биоразнообразието и човешките дейности.
- Нарушаване на жизнения цикъл на видовете и фенологичните фази. Промените в климата могат да засегнат жизнения цикъл и размножителните периоди на видовете в екосистемите, да повлияят върху популациите и процесите в екосистемата (хранителни вериги и конкуренция за ресурси), включително чрез навлизането на инвазивни видове, които се конкурират с местните видове и може да ги изместят от традиционните ниши, като по този начин променят целостта на екосистемата. Инвазивните видове също могат да предоставят възможности за адаптиране към изменението на климата, ако се използват като индикатор в механизъм за ранно предупреждение или ако са важни от търговска гледна точка и допринасят за осигуряване на екосистемни услуги.
- Влошаване на местообитанията. Възможна последица от изменението на климата е влошаването на местообитанията в категориите критично застрашени, застрашени, уязвими и почти застрашени, както са включени в Червената книга на Република България „Местообитания“.

Според НСАИК съществува ограничена осведоменост за нарастващите заплахи за околната среда, произтичащи от загубата на биологично разнообразие и последващото от това намаляване на климатичната устойчивост на екосистемите и обществените системи, разчитащи на екосистемни услуги. Информацията относно измененията на климата и за екосистемите като единна комплексна система не се разпространява лесно.

16.1.2. Сектор „Човешко здраве“.

Човешкото здраве може да бъде повлияно от голям брой метеорологични прояви, свързани с изменението на климата. Климатичните промени в България се проявяват чрез повишаване на средните годишни температури на въздуха и водата, увеличаване на горещите и студени вълни, промяна в режима на годишните валежи, нарастване броя на интензивните валежи, увеличаване на екстремните метеорологични явления (ветрове, циклони, наводнения и суши) и промени в интензитета на ултравиолетовото (UV) излъчване. Всички тези промени засягат здравето по сложен и индивидуален начин, в зависимост от различните социалноикономически, здравни, лични и други фактори. Ефектите върху здравето могат да бъдат диференцирани като първични и вторични. Първичните ефекти засягат пряко човешкото здраве, например чрез топлинни и студени вълни,

ултравиолетови лъчения и наводнения. Вторичните ефекти влияят косвено върху човешкото здраве чрез други фактори, повлияни от климата, като например полени, заболявания от преносители, пожари, замърсени храни, вода и въздух, увредени култури. Според НСАИК първичните и вторичните ефекти на изменението на климата върху здравето могат да бъдат диференцирани в следните групи: заболяемост и смъртност, свързани с топлината; заболяемост и смъртност, свързани с екстремни метеорологични условия; сърдечносъдови заболявания, включително инсулти, астма, респираторни алергии и заболявания на дихателните пътища; болести, причинени от храна и хранителни фактори; заболявания, свързани с водата; психично здраве и свързани със стреса разстройства, неврологични заболявания и нарушения. Ключовите бъдещи уязвимости са следните: • Влияние на температурата и влажността върху здравето. Те включват очакваното увеличение на броя на смъртните случаи от сърдечно-съдови заболявания и инсулти през лятото, дължащи се на горещи вълни; заболявания от преносители; кампилобактериозни инфекции; респираторни заболявания, дължащи се на по-силното влияние на CO₂, прах и ФПЧ в по-топлия въздух; алергични заболявания, дължащи се на поранно цъфтене и повишена концентрация на полен, спори и други алергени във въздуха.

- Спешни последици за здравето, свързани с метеорологичните условия. Те включват очакваното увеличение на смъртността вследствие на екстремни метеорологични явления и пожари, като това нарастване е по-голямо при уязвимите групи; заболяемост от водата и храните, дължаща се на увредената инфраструктура; посттравматично разстройство.

- Промяна в ефектите върху здравето, свързани с валежите. Това включва очаквано увеличение на появата на криптоспоридиоза и кампилобактериоза поради комбинация от по-чести валежи и по-високи средногодишни температури и инфекции, причинени от не-холера вибрио (ентерити, при които не се изолира вибрио-холера) поради по-обилните валежи и повисоки нива на влажност.

Въпреки че заинтересовани страни в сферата на българското здравеопазване (обществено, частно и гражданско общество) са наясно с изменението на климата и свързаните с него здравословни проблеми, съществува необходимост от по-нататъшна ефективна комуникация по тези въпроси. Аспектите на климатичните изменения са взаимосвързани и включват идентифициране на податливи, уязвими и разселени групи от населението; подобряване на инфраструктурата на общественото здраве и здравеопазването; подобряване на комуникацията относно рисковете и на образованието в сферата на общественото здраве. Такива изследвания ще доведат до внедряването на по-ефективни системи за ранно предупреждение и повишаване на обществената осведоменост относно рисковете за здравето от изменението на климата.

16.1.3. Воден сектор.

Водният сектор, според дефиницията на НСАИК, включва както управляваните водни системи (водоснабдяване и канализация, хидромелиорация, хидроенергия и промишлена употреба), така и естествените водни системи. Очаква се изменението

на климата да има значителен ефект върху хидрологията на реките. Докато през зимата и пролетта се очаква има увеличение, летният и есенният дебит на речните потоци се очаква да намалее. Наличието на подпочвени води не се очаква да се промени съществено. Хидромелиорацията включва напояване на селскостопански култури, отводняване на земеделска земя и защита от наводнения на земеделска земя. НСАИК очертава следните основни рискове от изменението на климата и уязвимостта на водния сектор:

- Опасностите от наводнения и суша са идентифицирани като найсъществени за водния сектор. По-високите рискове от наводнения засягат територията на община Ардино, разположена по поречието на р. Ардинска, приток на река Арда, река Бял изворска с. Бял извор, река Падинска с. Падина. За увеличаване на проводимостта на река Ардинска през 2024г. е реализиран инвестиционен проект. Очаква се саниране от МВКВП за увеличаване на проводимостта на реките Бял изворска и Падинска.
- Основните рискове за управляваните системи следователно са рискове и за инфраструктурата и услугите, свързани с водоснабдяването и водопренасянето – щети, неправилна експлоатация и с ниско ниво или недостатъчни услуги; рискове за водноелектрическите централи поради ниски или високи речни потоци.
- Основните рискове за природните системи са увреденото биологично разнообразие, което се дължи както на наводненията, така и на сушите. Обществената осведоменост относно изменението на климата в контекста на водите се ограничава главно до опита от и медийната информация за събитията при наводнения. На ниво политики са подготвени българските Планове за управление на речните басейни (ПУРБ) и Плановете за управление на риска от наводнения (ПУРН). Тези документи за стратегическо планиране са насочени към широк кръг заинтересовани страни – общество, бизнес (промишленост и други потребители на вода) и общини, като констатациите и препоръките на стратегическите документи са взети предвид от община Ардино при разработване на ПООС.

17. Приоритетни действия за намаляване на рисковете от изменения на климата

Приоритетните действия, които могат да бъдат възприети във връзка с успешната адаптация към климатичните изменения на местно ниво, са следните:

- Управление на водите и разработване на добри практики за питейно водоснабдяване. Насърчаване на устойчивото използване на природните ресурси и обработваемата земя и намаляването на уязвимостта на земеделските култури към въздействията от изменението на климата, които могат да доведат до намаляване на добивите, загуба на приходи и загуба на конкурентоспособност. Подобряване поддържането и възстановяването на структурата на почвата и увеличаване на капацитета за инфилтрация на почвата, за да се сведе до минимум ерозията.
- Регулиране на животновъдството с цел преодоляване на неблагоприятното въздействие на климатичните промени върху производителността на

животновъдството. Усилията може да бъдат в посока адаптиране на земеделските стопанства и съоръжения, разнообразяване на животновъдството и подобряване на съществуващите пасища.

- Насърчаване на инвестициите в мерки за АИК и подобряване на инструментите за управление на риска от страна на частния сектор, НПО и местните общности. Земеделските производители обикновено имат ограничени ресурси и са застраховани при ниска премия, която не покрива загубите при екстремни събития, свързани с изменението на климата. Ето защо земеделските стопани се нуждаят от инвестиции, за да гарантират, че могат да покрият разходите за адаптиране към изменението на климата и подходящите инструменти за управление на риска.
- Насочване към екологични иновации и разработване и въвеждане на модерно риболовно оборудване, съоръжения и ефективно използване на ресурсите. Промените в секторите на рибарството и аквакултурите, причинени от изменението на климата, ще изискват по-голяма адаптивност и гъвкавост на политиките в областта на рибарството и аквакултурите. Несигурността, свързана с взаимодействията между изменението на климата и рибарството и аквакултурите в дългосрочен план, изисква понататъшни проучвания и изследвания.
- Разпространение на информация. Повишаването на осведомеността и общото образование относно изменението на климата е, наред с всичко останало, съществено предварително условие за добра адаптация. Извършените секторни анализи в НСАИК показват, че в България степента на осведоменост и нейните резултати за икономиката все още са много ниски. Като цяло хората осъзнават, че адаптирането към изменението на климата е важен въпрос, но имат много малко познания за последиците от промяната на местния микроклимат и мерките, които могат да бъдат предприети. Те също така нямат ясна представа за това как допринасят за проблема и какво могат да направят, за да намалят собственото си въздействие върху жизнената среда.

Поради това са необходими допълнителни усилия за подобряване степента на осведоменост сред местните общности. Разпространението на информация е основно средство за изграждане на осведоменост за адаптацията. Информацията относно изменението на климата, ефекта от него и възможните действия за адаптиране трябва да бъдат формулирани по ориентиран към потребителя начин, за да се достигне до различни аудитории.

Съществуват различни формати за комуникация, изпитани в други страни, като персонални консултации, интернет комуникация/платформи и средства за масово осведомяване, служещи за разпространяване на информацията относно изменението на климата, въздействията му и евентуални действия за адаптиране.

18. Реализация на ПООС

Приоритет 1.

Рехабилитация и увеличаване на зелените площи в населените места и крайпътните пространства В рамките на този приоритет ще бъдат предприети мерки за рехабилитация и увеличаване на зелените площи и зоните за отдих в град Ардино и в останалите населени места от общината, както и мерки за озеленяване и облагородяване на крайпътните пространства.

Мерките, включени в приоритета, ще имат пряко положително въздействие върху опазване чистотата на въздуха и намаляване на шума и ще доведат до повишаване качеството на живот и подобряване на здравето на населението и гостите на общината. Мерките, включени в приоритета, ще бъдат финансирани от общинския бюджет и/или за тях ще се търси финансиране от Програма „Развитие на регионите“ 2021–2027, Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2021 – 2027, Програма „Околна среда“ за програмен период 2021 – 2027 г., ПУДООС, ЛАЙФ, Програмата за трансгранично сътрудничество с Гърция 2021-2027. и др. Приоритет 1 обхваща следните примерни мерки: – Ежегодна оценка на състоянието на дърветата по главните улици, булеварди, паркове и градини в заселените места – Благоустрояване и озеленяване на крайпътни и междублокови пространства – Редовни мероприятия по почистване, поддържане и развитие на зелената система в населените места. – Поддържане на съществуващите зелени площи и изграждане на нови паркове и градини в населените места – Благоустрояване на крайпътните пространства – залесяване, почистване и поддръжка – Взаимодействие с местни неправителствени организации и образователни институции за насърчаване на доброволческия труд и общностните инициативи по почистване и опазване на зелените площи в населените места

Приоритет 2.

Въвеждане на мерки за енергийна ефективност Приоритет 2 включва действия по повишаване на енергийната ефективност и насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници. В изпълнение на този приоритет 2 Община Ардино ще продължи участието си в програми за енергийно обновление на общински и жилищни сгради, като финансиране приоритетно ще се търси по Програма „Развитие на регионите“ 2021–2027, Програмата за трансгранично сътрудничество с Гърция 2021-2027, Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2021 – 2027, Дейностите по Приоритет 2 имат пряко положително въздействие върху състоянието на въздуха и здравето на хората. Предвиждат се следните примерни мерки: – Ремонт, обновяване и повишаване на енергийната ефективност на обществени и частни сгради – Използване на енергия от възобновяеми източници и мерки за енергийна ефективност при реализация на проекти за реконструкция, основно обновяване, основен ремонт или преустройство на сгради – общинска собственост или сгради със смесен режим на собственост (държавна и общинска) – Реконструкция и модернизация на системата за улично осветление с използване на енергия от възобновяеми източници като алтернатива на съществуващото улично осветление на територията на общината, и модернизиране на системата за дистанционно рудоуправление на осветлението – Използване на енергия от възобновяеми източници при изграждане и реконструкция на парково,

декоративно и фасадно осветление на територията на общината – Провеждане на информационна кампания сред населението за приноса на твърдите горива към замърсяването на атмосферния въздух и съответните последици върху човешкото здраве.

В рамките на този приоритет Община Ардино ще реализира дейности за подобряване на управлението на отпадъците, намаляване на количеството генериран отпадък и повишаване обема на рециклирането. Приоритетът включва дейности по разширяване на системата за разделно събиране и ежегодно прилагане на оптимален график за извозване на контейнерите, увеличаване експлоатационния живот на депото за битови отпадъци чрез намаляване на количествата на смесените битови отпадъци, предназначени за крайно обезвреждане, подобрен контрол върху спазването на изискванията, въведени в нормативната уредба, повишаване на екологичното съзнание на местната общност чрез информационни кампании и конкурси.

Приоритет 3. Подобро управление на отпадъците

В рамките на този приоритет Община Ардино ще реализира дейности за подобряване на управлението на отпадъците, намаляване на количеството генериран отпадък и повишаване обема на рециклирането. Приоритетът включва дейности по разширяване на системата за разделно събиране и ежегодно прилагане на оптимален график за извозване на контейнерите, увеличаване експлоатационния живот на депото за битови отпадъци чрез намаляване на количествата на смесените битови отпадъци, предназначени за крайно обезвреждане, подобрен контрол върху спазването на изискванията, въведени в нормативната уредба, повишаване на екологичното съзнание на местната общност чрез информационни кампании и конкурси. Мерките, включени в приоритета, са интегрирани с целите и мерките, идентифицирани в Програма за управление на отпадъците на Община Ардино за периода 2022-2028г.

Намаляване на отпадъците от хартия и други офис консумативи от страна на Общинска администрация – Ардино, нейните звена и свързаните местни органи и предприятия. Мярката ще бъде изпълнена чрез реализация на националните и секторни програмни документи за „електронно управление“. Конкретните действия по изпълнение на тази мярка ще бъдат прецизирани след получаване на указания от МОСВ към всички централни и регионални правителствени институции и към общините за изготвяне на план за предотвратяване образуването на отпадъците в ежедневието на съответната администрация.

Изготвяне и прилагане на Общински план за предотвратяване образуването на отпадъци в общински социални, здравни, образователни и други общински звена и предприятия, съдържащ конкретни мерки, относими към намаляване на количествата образуван отпадък в общинските администрации, звена и предприятия (вкл. здравни и образователни институции).

Организиране и провеждане на целенасочени кампании за разясняване и предоставяне на информация за политиките по предотвратяване образуването на отпадъци. В тази мярка са обединени също така мерките по продължаване и разширяване на участието на НПО, образователни институции и др. в Европейската седмица за намаляване на отпадъците, както и предвидените в НПУО дейности по повишаване на осведомеността относно практиките и поведението във връзка с устойчивото потребление, кръговата икономика, мониторинга на отпадъците. Целта на мярката е да повиши обществената осведоменост и ангажираност с важността на предотвратяването на образуването на отпадъци и насърчаване на повторната употреба на отпадъците.

Безвъзмездно предоставяне на домакинствата на компостери за зелени и други биоотпадъци. Тази мярка е предвидена в НПУО 2025–2028 с цел насърчаване на домашното компостиране на биоразградими и хранителни отпадъци.

Към момента на разработване на ПООС и ПУО на Община Ардино не е налична информация за конкретните финансови и технически механизми, чрез които ще бъде реализирано безвъзмездното предоставяне на компостери на домакинствата. Повече конкретика по отношение на броя компостери и на критериите, чрез които те ще бъдат предоставяни на домакинствата от общината, ще бъде налична след ефективното стартиране на Програмен период 2025-2028г. и при наличие на съответната организационна и методическа подкрепа от страна на МОСВ.

Изготвяне и прилагане на Общински план за предотвратяване образуването на хранителни отпадъци (ПОХО) в общински социални, здравни, образователни и други общински звена и предприятия, общински пазари и др. където се образуват хранителни отпадъци.

Изпълнение на непрекъснати целенасочени кампании за разясняване и предоставяне на информация за ПО на хранителни отпадъци на централно и общинско ниво, в т.ч. относно значението на „Най-добър до“ и „Годен до“ на търговските хранителни продукти.

Изпълнение на демонстрационни проекти за предотвратяване на хранителните отпадъци. Целта на мярката е провеждането на целенасочени информационни кампании за успешно изпълнени проекти в областта на предотвратяване образуването на хранителни отпадъци от страна на домакинствата, ресторантьорството и туризма, както и разпространяването на добри практики за ПОХО на територията на общината. Съгласно НПУО водеща организация по тази мярка следва да бъде МОСВ, а Община Ардино и/или конкретни общински звена и предприятия могат да бъдат партньори с Министерството, като осигуряват информирането и разпространението на добри практики и успешно изпълнени проекти.

Изграждане на общинска площадка за безвъзмездно предаване на разделно събрани отпадъци от домакинствата, в т.ч. едрогабаритни отпадъци и други разделно събрани отпадъци в град Ардино. Широко информиране на населението за

точното местонахождение на площадката за безвъзмездно предаване на разделно събрани отпадъци.

Провеждане на информационни кампании за разделно събиране, подготовка за повторна употреба и рециклиране на битовите отпадъци като ресурси. Мярката съответства на НПУО и има за цел да информира гражданите и фирмите за реда, начина и ползите от разделното събиране и оползотворяване на битовите отпадъци.

Ежегодно провеждане на поне две кампании за разделно събиране на отпадъци от стара хартия и други материали (напр. в края и в началото на учебната година). Община Ардино ще реализира мярката със съдействието на учебни заведения, Общински център за извънучилищни дейности (ОЦИД), НПО, действащи на територията на общината, и други подходящи партньорства.

Прилагане на контрол за изпълнение изискванията на ЗУО относно строителните отпадъци и Наредбата за строителните отпадъци. В рамките на тази мярка Община Ардино, в рамките на законовите си правомощия, свързани с издаване на разрешение за строеж, осъществяване контрол на строителството и одобрение и контрол при въвеждане на строителните обекти в експлоатация, следва да следи за спазване на всички изисквания на ЗУО и на Наредба за управление на строителните отпадъци и за влагане на рециклирани строителни материали, приета с ПМС № 267/05.12.2017 г. В изпълнение на мярката, в годишния план на ОА–Ардино за контролна дейност следва да са включени тематични проверки относно спазване на изискванията за строителни отпадъци, както и на годишна база да се обобщават броят извършени проверки, наложени санкции и съставени предписания.

Включване в тръжните документи за строителство/ремонтни дейности на изискването за влагане в строежите на рециклирани строителни материали. Тази мярка обобщава отделно посочените в НПУО мерки за влагане на рециклирани строителни материали при строежите на сгради, строежите на пътища, дейностите по рехабилитация, основен ремонт и реконструкция на пътища и строителство, реконструкция и основен ремонт на други строежи от техническата инфраструктура. Община Ардино си поставя за цел до 2028 г. 5% от тръжните документи, попадащи в изброените категории, да включват изискване за влагане на рециклирани строителни материали.

Включване в тръжните документи за строителство на изисквания за оползотворяване на строителни отпадъци в обратни насипи. Община Ардино възнамерява до 2028 г. 12% от тръжните документи за строителство да включват изискване за влагане на рециклирани строителни материали.

Разширяване на системите за разделно събиране на отпадъците от опаковки с оглед новите цели за рециклиране и оползотворяване на отпадъците от опаковки, вкл. извършване на текущ анализ за необходимата техническа инфраструктура. В рамките на мярката ще бъде извършен вътрешен анализ и преценка на необходимостта и възможностите за разширяване на системите за разделно събиране на отпадъци от опаковки на общинска територия.

Поемане на доброволни ангажименти от бизнеса за прилагане на практики за предотвратяване генерирането на отпадъци от опаковки от стоки, които предлагат на пазара. Според НПУО тази мярка следва да бъде иницирана от общините в партньорство с различни представители на бизнеса – производствени и търговски предприятия и др.

Създаване на общинска система за разделно събиране на опасните отпадъци от бита. Мярката има за цел да намали риска за околната среда от депонирани опасни отпадъци като част от общия поток битов отпадък.

Приоритет 4. Управление и опазване на биологичното разнообразие и екосистемите

В рамките на Приоритет 4 Община Ардино възнамерява да подобри процесите по управление на околната среда и природното богатство на общината, да укрепим административната база за опазване на защитените видове и зони на територията на общината и да продължи активното си партньорство с други институции и неправителствени организации в проекти, които допринасят за защитата и подобряването на природните местообитания и биологичното разнообразие.

Мерките, включени в приоритета, ще бъдат финансирани от общинския бюджет и/или за тях ще се търси финансиране от ОП „Развитие на регионите“ 2021–2027, Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2021 – 2027, ОП „Околна среда“ за програмен период 2021–2027 г., ПУДООС, ЛАЙФ, Програмата за трансгранично сътрудничество с Гърция 2021-2027. и др. Приоритетът включва следните конкретни мерки:

- Разработване и актуализиране на планове за управление на защитени зони на територията на Община Ардино.
- Мониторинг на териториите и на растителните и животинските видове в защитените зони.
- Намаляване/отстраняване на негативно въздействащите фактори (заплахи и влияния) върху редки и застрашени видове и техните местообитания.
- Информационна кампания във всички населени места за подобряване на екологичната култура на населението.

Приоритет 5. Ограничаване на въздействието на климатичните промени.

В рамките на Приоритет 5 ще бъдат предприети действия, насочени към укрепване на политиката и правната рамка за адаптиране към измененията на климата на местно ниво и изграждане на устойчивост към климатичните промени. За изпълнението на този приоритет е необходимо сътрудничество с други сектори и структури, тъй като той обхваща инфраструктурата на водните системи, инфраструктурата за доставка на енергия и опазването и подобряването на екосистемите услуги. Мерките, включени в приоритета, ще бъдат финансирани от

общинския бюджет и/или за тях ще се търси финансиране от Програма „Развитие на регионите“ 2021–2027, Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2021 – 2027, Програма „Околна среда“ за програмен период 2021 – 2027 г., ПУДООС, ЛАЙФ, Програмата за трансгранично сътрудничество с Гърция 2021-2027. и др. Приоритетът включва следните примерни мерки, които могат да бъдат реализирани с административния и финансов потенциал на общината:

- Включването на съображенията за адаптация в съществуващите и бъдещите общински планове, програми и стратегии
- Подобро управление на инфраструктурата и активите и защита на природния капитал.
- Мерки за ограничаване на въздействието от климатичните изменения. в обхвата на настоящия документ влизат само мерки.
- Провеждане на обучения за общински служители, представители на НПО и други заинтересовани лица по изменение на климата
- Предприемане на действия за разпространение на знания, обществено образование и повишаване на осведомеността относно въздействието на климатичните изменения и свързаните с това рискове, вкл. чрез максимално използване на изследователските и образователните институции, с които Общината партнира на местно ниво.
- Изграждане на административен капацитет за адаптиране към изменението на климата.
- Подобряване на общинския контролен апарат и налагане на санкции за нерегламентирано замърсяване и други увреждащи околната среда действия.
- Информационни кампании сред обществеността за състоянието на компонентите на околната среда и за нужните общи усилия за опазване и съхранение на природното богатство, вкл. в партньорство с общинските образователни институции и неправителствения сектор.
- Кампании и инициативи за съвместни действия по опазване на околната среда с участие на местното население – почистване, залесяване и благоустрояване на общинската територия.

Всяка предвидена мярка и интервенция може да обхваща комплекс от дейности, подлежащи на финансиране със собствени или заемни средства, публично-частни партньорства, средства от различни оперативни програми или от други източници. Възможно е да бъдат идентифицирани мерки, за чието изпълнение не винаги е необходим финансов ресурс – например разработването на общински наредби. Програмата за реализация на ПООС на Община Ардино има многогодишен характер и може да бъде актуализирана периодично в зависимост от условията и прогнозите за реализацията на плана с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението на плана и постигане целите и приоритетите за развитие.

19. Обвързаност на общинската програма за опазване на околната среда със стратегически документи от по-високо йерархично ниво

Опазването на околната среда е комплексен процес, който изисква интегрирането на множество аспекти и взаимодействие между различни компоненти на природата. Общинската програма за опазване на околната среда на Община Ардино е изготвена в съответствие с националните и европейски стратегически документи, регламентиращи тази област. При разработването на програмата са взети предвид следните нормативни документи:

Закон за опазване на околната среда (ЗООС), който регламентира основните принципи и механизми за опазване и устойчиво управление на околната среда, интегрирайки ги в секторните политики. В рамките на ЗООС се определят компетентните органи и техните задължения по прилагането на държавната политика на местно, регионално и национално ниво.

Закон за управление на отпадъците (ЗУО), който урежда екологосъобразното управление на отпадъците и налага принципите на предотвратяване, рециклиране и устойчиво използване на ресурси. Определя изискванията към продуктите, които образуват опасни или масово разпространени отпадъци, както и йерархията при тяхното управление

Закон за водите, който третира управлението на водните ресурси като неделим природен ресурс. Той въвежда механизми за предотвратяване на замърсяването, управление на риска от наводнения и устойчиво ползване на водите.

Наредба за реда и начина за провеждане на мониторинг на компонентите на околната среда, която установява национална система за наблюдение, събиране и анализ на информация за състоянието на околната среда.

Наредба за реда и условията за управление на защитените територии и природните забележителности, която регламентира устойчивото ползване и опазването на природните богатства.

Национална програма за управление на качеството на атмосферния въздух, която определя мерки за ограничаване на замърсяването и подобряване на качеството на въздуха.

Тематична стратегия на Европейския съюз за опазване на околната среда и природните ресурси, която служи като основа за развитие на националните политики и стратегии.

При разработването на програмата са съобразени и местни стратегически документи като:

- План за интегрирано развитие на община Ардино 2021 – 2027 г.
- Общ устройствен план на община Ардино.
- Наредба за изграждане, поддържане и опазване на зелената система на територията на община Ардино.
- Програма за развитие на туризма на територията на община Ардино.

Всички тези документи гарантират, че програмата за опазване на околната среда на Община Ардино е съобразена с актуалните национални и международни изисквания и същевременно адресира специфичните нужди на местното население.

20. Очакван ефект

Чрез изпълнението на описаните мерки община Ардино не само ще подобри опазването на околната среда, но и ще повиши качеството на живот. Това ще създаде предпоставки за развитие на устойчив туризъм, който привлича екологично отговорни посетители и допринася за дългосрочния икономически растеж на региона.

21. Нормативна уредба по околна среда - закони и наредби

ЗАКОН ЗА ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА /ЗООС/ - ДВ., бр.91/25.09.2012 г., посл. изм. и доп. ДВ., бр.53 от 26 юни 2018г. Законът за опазване на околната среда е Рамковият закон за екологично законодателство в България, които урежда принципни общи постановки (ОВОС, интегрирано предотвратяване и контрол на замърсяването, право на обществен достъп до екологична информация, икономически регулатори и др.) и специални секторни изисквания към компонентите на околната среда (води, въздух, почви и др.). С този закон се уреждат обществените отношения свързани с опазване на околната среда за сегашните и бъдещите поколения и защита здравето на хората, съхраняване на биологичното разнообразие, опазване и ползването на компонентите на околната среда, контрол и управление на факторите увреждащи околната среда и източниците на замърсяване; предотвратяване и ограничаване на замърсяването. Създаване и функциониране на Национална система за мониторинг на околната среда; стратегиите, програмите и плановете за опазване на околната среда; събирането и достъпа до информация за околната среда; правата и задълженията на държавата, общините, юридическите и физическите лица по опазване на околната среда. За прилагане на ефективни мерки за опазване на околната среда, ЗООС залага на спазването на принципите за устойчиво развитие, предотвратяване и намаляване на риска за човешкото здраве; предимство на предотвратяване на замърсяването пред последващо отстраняване на вредите, причинени от него; участие на обществеността и прозрачност в процеса на вземане на решения в областта на околната среда; информиране на гражданите за състоянието на околната среда; замърсителя плаща; съхранение, развитие и опазване на екосистемите и присъщото им биологично разнообразие; възстановяване и подобряване на качеството на околната среда в замърсените и увредени райони; предотвратяване замърсяването и увреждането на чисти райони и на други неблагоприятни въздействия върху тях; интегриране на политики по опазване на околната среда в секторните и регионалните политики за развитие на икономиката и обществените отношения; достъп до правосъдие по въпроси, отнасящи се до околната среда. Съгласно чл.79 ал. 1 от ЗООС, кметовете на общините разработват програми за опазване на околната среда в съответствие с указания на Министъра на околната среда и водите. Съгласно ал. (2), програмите по ал. (1) обхващат период на изпълнение не по-малък от 3 години. (3) Териториалните административни звена към съответните министерства и държавни агенции, които

събират и разполагат с информация за околната среда, подпомагат разработването на програми чрез участие на своите експерти и предоставяне на информация. При разработването, попълването и актуализирането на програмите се привличат и представителите на неправителствени организации, на фирми и на браншови организации. (4) Програмите се приемат от общинските съвети, които контролират изпълнението им. (5) Кметът на общината ежегодно внася в общинския съвет отчет за изпълнението на програмата за околна среда, а при необходимост – и предложения за нейното допълване и актуализиране.

(6) Отчетите по ал. 5 се представят за информация в РИОСВ.

ЗАКОН ЗА ЧИСТОТАТА НА АТМОСФЕРНИЯ ВЪЗДУХ /ЗЧАВ/(обн. ДВ., бр. 45 от 28.05.1996г., изм. и доп., бр.85 от 24 октомври 2017г.) Основният нормативен документ за опазване на атмосферата е Законът за чистотата на атмосферния въздух. Законът цели да защити здравето на хората и на тяхното потомство, животните и растенията, техните съобщества и местообитания, природните и културни ценности от вредни въздействия, както и да предотврати настъпването на опасности и щети за обществото при изменение качеството на атмосферния въздух в резултат от различни дейности. Със закона се урежда определянето на показатели и норми за качеството на атмосферния въздух; ограничаването на емисиите; правата и задълженията на държавните и общинските органи, на юридическите и физическите лица по контрола; управлението и поддържането на качеството на атмосферния въздух; изискванията за качеството на течните горива, в това число контролът за спазване на изискванията за качеството на течните горива при пускането им на пазара, и тяхното разпространение, транспортиране и използване; ограниченията в емисиите на серен диоксид при използването на течни горива, ограниченията за допустимо сярно съдържание на петролните деривати и начинът на тяхното изгаряне от плавателни средства, които се намират в пристанищата на Република България в българския участък на р. Дунав, вътрешните морски води, териториалното море и в изключителната икономическа зона. Съгласно разпоредбите на чл. 27 (1) (Изм. – Дв, бр.27 от 2000 г., бр.91 от 2002 г.) в случаите, когато в даден район общата маса на емисиите довежда до превишаване на нормите на вредните вещества (замърсители) в атмосферния въздух и на нормите за отлагания, кметовете на общините разработват и общинските съвети приемат програми за намаляване нивата на замърсителите и за достигане на утвърдените норми по чл. 6 в установените за целта срокове, които са задължителни за изпълнение.

ЗАКОН ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИТЕ /ЗУО/ (обн. ДВ бр. 53 от 13 юли 2012г., изм. и доп. бр. 53 от 26 юни 2018г.) Закона за управление на отпадъците е основния документ, който регламентира мерки и контрола за защита на околната среда и човешкото здраве чрез предотвратяване или намаляване на вредното въздействие от образуването и управлението на отпадъците, както и чрез намаляване на цялостното въздействие от използването на ресурси и чрез повишаване ефективността на това използване. Със закона се определят изисквания към продуктите, които в процеса на тяхното производство или след крайната им употреба образуват опасни и/или масово разпространени отпадъци, както и изискванията за

разширена отговорност на производителите на тези продукти с цел насърчаване на повторната употреба, предотвратяването, рециклирането и друг вид оползотворяване на образуваните отпадъци. Управлението на отпадъците има за цел да се предотврати или намали вредното им въздействие върху човешкото здраве и околната среда и се осъществява в съответствие с изискванията на нормативните актове.

ЗАКОН ЗА ВОДИТЕ /ЗВ/ (обн. ДВ, бр. 67 от 27.07.1999г. изм. и доп. бр.55 от 3 юли 2018г.) Закона за водите е рамковия закон, който урежда собствеността и управлението на водите на територията на Р.България, като общонационален неделим природен ресурс и собствеността на водностопанските системи и съоръжения. Целта на закона е да осигури интегрирано управление на водите в интерес на обществото и за опазване на здравето на населението, като създаде условия за: - намаляване на замърсяването на водите; - опазване на повърхностните и подземните води и водите на Черно море; - прекратяване на замърсяването на морската среда с естествени или синтетични вещества; - намаляване на заустванията, емисиите и изпускането на приоритетни вещества; - предотвратяване или намаляване на вредните последици за човешкия живот и здраве, околната среда, културното наследство и стопанската дейност, свързани с вредното въздействие на водите.

ЗАКОН ЗА ПОЧВИТЕ /ЗП/ (обн. ДВ, бр. 89 от 06.11.2007г., изм. ДВ, бр. 58 от 18 юли 2017г.) Закона за почвите урежда обществените отношения, свързани с опазване на почвите и техните функции, както и тяхното устойчиво ползване и трайно възстановяване като компонент на околната среда. Почвите са национално богатство, ограничен, незаменим и практически невъзстановим природен ресурс и опазването им е приоритет и задължение на държавните и общинските органи и на физически и юридически лица. Целите на закона са: - предотвратяване увреждането на почвите и нарушаването на техните функции; - трайно запазване на функциите на почвите; - възстановяване на нарушените функции на почвите.

ЗАКОН ЗА ОТГОВОРНОСТТА ЗА ПРЕДОТВРЯВАНЕ И ОТСТРАНЯВАНЕ НА ЕКОЛОГИЧНИ ЩЕТИ /ЗОПОЕЩ/ (Обн. Дв, бр. 43 от 29.04.2008г., изм. бр. 58 от 18.07.2017г.) Закона урежда отговорността за предотвратяване и отстраняване на екологични щети при спазване на принципа „замърсителя плаща“ и на принципа на устойчивото развитие. Със закона се определят: - екологичните щети и непосредствената заплаха за възникването на такива щети; - правомощията на органите на изпълнителната власт и правата и задълженията на операторите; - процедури за избор и осъществяване на превантивни и оздравителни мерки, в т.ч. консултации с обществеността; - изискванията за сътрудничество и обмен на информация по отношение на екологичните щети с други държави и с Европейската комисия.

ЗАКОН ЗА ОПАЗВАНЕ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ЗЕМИ (Обн. ДВ, бр.35 от 24 април 2006г., изм. и доп. ДВ бр. 17 от 23 февруари 2018г.) Закона за опазване на земеделските земи урежда опазването от увреждане, възстановяването и подобряването на плодородието на земеделските земи, вкл. условията и редът за промяна на тяхното

предназначение. Със закона се регламентира Предназначението на земеделските земи производство на растителна продукция и паша на добитък по начин, неувреждащ почвеното плодородие и здравето; Промяната на предназначението на земеделските земи, което се допуска само по изключение при доказана нужда и при условия и по ред, определени със закона и т.н

ЗАКОН ЗА ЗАЩИТА НА РАСТЕНИЯТА (Обн. ДВ., бр.61 от 25.07.2014г., изм. и доп. ДВ, бр. 17 от 23 февруари 2018г.) Закона за защита на растенията урежда отношенията, свързани със: - фитосанитарни мерки Международната конвенция по растителна защита, одобрена от Конференцията на Международната организация по земеделие и прехранване – ноември 1997 г. - опазването на растенията и растителните продукти от икономически важни вредители; - наблюдението, диагностиката, прогнозата и сигнализацията в растителната защита; - интегрираното производство на растения и растителни продукти и контрола върху интегрираното производство; - фитосанитарния контрол върху растенията и растителните продукти и защитните мерки срещу въвеждането в страната на карантинни вредители по растенията и растителните продукти, и защитните мерки срещу тяхното разпространение в страната съгласно изискванията на Директива 2000/29/ЕО на Съвета от 8 май 2000 г. относно защитните мерки срещу въвеждането в Общността на вредители по растенията или растителните продукти и срещу тяхното разпространение в Общността; - мерките по прилагане на Регламент (ЕО) № 1107/2009 на Европейския парламент и на Съвета от 21 октомври 2009 г. относно пускането на пазара на продукти за растителна защита и за отмяна на директиви 79/117/ЕИО и 91/414/ЕИО на Съвета (ОВ, L 309/1 от 24 ноември 2009 г.), наричан по-нататък "Регламент (ЕО) № 1107/2009";

- изискванията към продуктите за растителна защита с цел защита на здравето на хората и животните и опазване на околната среда, биологичното им изпитване, тяхната употреба съгласно изискванията на Директива 2009/128/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 21 октомври 2009 г. за създаване на рамка за действие на Общността за постигане на устойчива употреба на пестициди (ОВ, L 309/71 от 24 ноември 2009 г.), наричана по-нататък "Директива 2009/128/ЕО", и контрола върху производството, пускането на пазара, търговията, преупаковането и употребата им; - изискванията за извършване на специализирани растителнозащитни услуги и последващия контрол върху тях; - мерките по прилагане на Регламент (ЕО) № 2003/2003 на Европейския парламент и на Съвета от 13 октомври 2003 г. относно торовете, наричан по-нататък "Регламент (ЕО) № 2003/2003"; - изискванията към торовете, подобрителите на почвата, биологично активните вещества и хранителните субстрати и контрола при производството, пускането на пазара и употребата им;

ЗАКОН ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ ИЗМЕНЕНИЕТО НА КЛИМАТА (изм.и доп. ДВ. бр.15 от 16 февруари 2018г.) Законът за ограничаване изменението на климата урежда обществените отношения свързани със: провеждането на държавна политика по ограничаване изменението на климата; прилагане на механизмите за изпълнение на задълженията на Република България по Рамковата конвенция на Обединените нации по изменение на климата (ратифицирана със закон – ДВ, бр. 28 от 1995г.) (ДВ,

бр. 68 от 2005г.) (РКОНИК) и Протокола от Киото към Рамковата конвенция на Обединените нации по изменение на климата (ратифицирана със закон – ДВ, бр. 72 от 2002г.) (ДВ, бр. 68 от 2005г.) (Протокола от Киото); функциониране на Националната схема за зелени инвестиции (НСЗИ); Функционирането на Националната система за инвентаризации на емисии на вредни вещества и парникови газове в атмосферата; прилагането на Европейската схема за търговия с емисии (ЕСТЕ); Администрирането на Националния регистър за търговия с квоти за емисии на парникови газове (НРТКЕПГ); мерките за намаляване емисиите на парниковите газове от използваните течни и енергия за транспорта; изпълнение на задълженията, произтичащи от Решение №406/2009/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23 април 2009 г., относно усилията на държавите членки за намаляване на техните парникови газове, необходими за изпълнение на ангажиментите на Общността за намаляване на емисиите на парникови газове до 2020г. Функционирането на Схема за доброволно намаляване на емисиите (СДНЕ). Законът има за цел чрез предприемането на национални мерки и въвеждането на европейски и международни механизми да гарантира намаляване на емисиите на парникови газове като основен елемент в политиката по ограничаване изменението на климата и да осигури дългосрочно планиране на мерки за адаптация към климатичните промени.

ЗАКОН ЗА БИОЛОГИЧНОТО РАЗНООБРАЗИЕ /ЗБР/ (Обн. ДВ. Бр.77 от 9.08.2002г., изм. и доп. ДВ бр. 76 от 19.09.2017г) Закона за биологичното разнообразие урежда отношенията между държавата, общините, юридическите и физическите лица по опазването и устойчивото ползване на биологичното разнообразие в Република България. Биологичното разнообразие е многообразието на всички живи организми във всички форми на тяхната естествена организация, техните съобщества и местообитания, на екосистемите и процесите, които протичат в тях. Биологичното разнообразие е неразделна част от националното богатство и опазването му е приоритет и задължение за държавните и общинските органи и гражданите. Със закона се цели:

- опазването на представителни за Република България и за Европа типове природни местообитания и местообитания на застрашени, редки и ендемични растителни, животински и гъбни видове в рамките на Национална екологична мрежа; - опазването на защитените растителни, животински и гъбни видове от флората, фауната и микотата на Република България, както и на тези, които са обект на ползване и търговия; - опазването на генетичните ресурси и разнообразието на растителни и животински видове извън естествената им среда; - регулиране на въвеждането на неместни и повторното въвеждане на местни растителни и животински видове в природата; - регулиране на търговията с екземпляри от застрашени видове от дивата флора и фауна; - опазването на вековни и забележителни дървета.

ЗАКОН ЗА ЛЕЧЕБНИТЕ РАСТЕНИЯ /ЗЛР/ (Обн. ДВ, бр, 29 от 07.04.2000 г, изм. и доп. ДВ бр.96 от 1 декември 2017г.) Закона за лечебни растения урежда управлението на дейностите по опазване и устойчиво ползване на лечебните растения, включително

събирането и изкупуването на получаваните от тях билки. Разпоредбите на закона се прилагат за лечебните растения по списък съгласно приложението, независимо от собствеността им.

ЗАКОН ЗА ГЕНЕТИЧНО МОДИФИЦИРАНИ ОРГАНИЗМИ (Обн. ДВ, бр. 27 от 29.03.2005г., изм. и доп. ДВ бр. 58 от 18.07.2017г., в сила от 18.07.2017г.) Със закона се уреждат обществените отношения, свързани със: - работата с генетично модифицирани организми (ГМО) в контролирани условия; - освобождаване на ГМО в околната среда; - пускането на пазара на ГМО или комбинация от тях като продукти или съставка на продукти; - пренасянето на ГМО; - вноса, износа и транзита на ГМО; - контрола на горепосочените дейности.

ЗАКОН ЗА ЗАЩИТЕНИ ТЕРИТОРИИ /ЗЗТ/ (Обн. ДВ. бр. 133 от 11.11.1998г., изм. и доп. ДВ бр.96 от 1 декември 2017г.) Със закона се уреждат категориите защитени територии, тяхното предназначение и режим на опазване и ползване, обявяване и управление. Законът цели опазването и съхраняването на защитените територии като национално и общочовешко богатство и достойние и като специална форма на опазване на родната природа, способстващи за развитието на културата и науката и за благополучието на обществото.

ЗАКОН ЗА ЛОВА И ОПАЗВАНЕ НА ДИВЕЧА (Обн. ДВ., бр.78 от 26.09.2000г., изм. и доп. ДВ бр. 17 от 23 февруари 2018г) Законът урежда отношенията, свързани със собствеността, опазването и стопанисването на дивеча, организацията на ловното стопанство, правото на лов и търговията с дивеч и дивечови продукти.

ЗАКОН ЗА РИБАРСТВОТО И АКВАКУЛТУРИТЕ (Обн. ДВ, бр. 41 от 24.04.2001г. изм и доп. ДВ бр.55 от 3 юли 2018г.) С този закон се уреждат отношенията, свързани със собствеността, организацията, управлението, ползването и опазването на рибните ресурси във водите на Република България, търговията с риба и други водни организми. Законът има за цел да осигури: - устойчиво развитие на рибните ресурси, възстановяване и опазване на биологичното равновесие и обогатяване на разнообразието на рибните ресурси във водните екосистеми; - развитие на стопанския и любителския риболов и аквакултурите; - прилагане на правилата за отговорен риболов; - повишаване потреблението на риба и рибни продукти в страната.

ЗАКОН ЗА ЗАЩИТА ОТ ШУМА В ОКОЛНАТА СРЕДА (Обн. Дв, бр. 74 от 13.09.2005г., изм. и доп. бр. 12 от 3.02.2017г.) Със закона се урежда: - оценката, управлението и контрола на шума в околната среда, причинен от автомобилния, железопътния, въздушния и водния транспорт, както и от промишлените инсталации и съоръжения, включително за категориите промишлени дейности по приложение № 4 към чл. 117, ал. 1 от Закона за опазване на околната среда, и от локални източници на шум; - определянето на степента на шумовото натоварване в околната среда чрез измерване, оценка и картотекиране на шумовите нива в околната среда и разработването на стратегически карти за шум; - акустичното планиране чрез разработването на плановете за действие въз основа на резултатите от картотекирането с оглед предотвратяване и намаляване на шума в околната среда,

най-вече в случаи, при които превишаването на стойностите на даден показател за шум може да предизвика вредно въздействие върху здравето на хората, или за запазване стойностите на показателите за шума в околната среда в районите, в които стойностите не са надвишени; - достъпа и предоставянето на информация на обществеността за шума в околната среда и неговото въздействие; - компетенциите на държавните органи и органите на местното самоуправление, правата и задълженията на юридическите лица и едноличните търговци, свързани с оценката, управлението и контрола на шума в околната среда.

ЗАКОН ЗА ЗАЩИТА ОТ ВРЕДНОТО ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА ХИМИЧНИТЕ ВЕЩЕСТВА И СМЕСИ (Обн. ДВ, бр. 10 от 4 февруари 2000г., изм. ДВ. бр.53 от 26 юни 2018г.) Със закона се урежда: - правата и задълженията на физическите и юридическите лица, които произвеждат, пускат на пазара, употребяват, съхраняват, изнасят химични вещества в самостоятелен вид, в смеси или в изделия и смеси с цел защита на човешкото здраве. - Правомощията на държавните органи, осъществяващи контрол върху производството, пускането на пазара, употребата, съхранението и износа на химични вещества в самостоятелен вид, в смеси или в изделия и смеси.

СЕКТОР „КАЧЕСТВО НА АТМОСФЕРЕН ВЪЗДУХ“

- Наредба № 7 за оценка и управление качеството на атмосферния въздух (ДВ бр. 45/1999год., в сила от 1.01.2000 г.);

- Наредба № 11 от 14 май 2007 г. за норми за арсен, кадмий, никел и полициклични ароматни въглеводороди в атмосферния въздух (Обн. ДВ. бр.42 от 29 Май 2007г.);

- Наредба за изменение и допълнение на Наредба №11 за норми за арсен, кадмий, никел и полициклични ароматни въглеводороди в атмосферния въздух (ДВ, бр. 42 от 2007г., обн. ДВ бр. 25 от 24.03.2017г., в сила от 24.03.2017г.)

- Наредба № 12 от 15 юли 2010 г. за норми за серен диоксид, азотен диоксид, фини прахови частици, олово, бензен, въглероден оксид и озон в атмосферния въздух (Обн. ДВ. бр.58 от 30 юли 2010г);

- Наредба за изменение и допълнение на № 12 от 15 юли 2010 г. за норми за серен диоксид, азотен диоксид, фини прахови частици, олово, бензен, въглероден оксид и озон в атмосферния въздух (Обн. ДВ бр.58 от 30 юли 2010г, Обн. ДВ, бр. 48 от 16.06.2017г., в сила от 16.06.2017г.)

- Наредба № 14 от 23.09.1997 г. за норми за пределно допустимите концентрации на вредни вещества в атмосферния въздух на населените места (Обн. бр.42 от 29.05.2007г., в сила от 01.01.2008г.)

СЕКТОР „ВОДИ“

- Наредба за нормите на водопотребление (Приета с ПМС № 371 от 22.12.2016 г., обн., ДВ, бр. 103 от 27.12.2016 г., в сила от 27.12.2016 г.)

- Наредба №1 от 10.10.2007г. за проучване, ползване и опазване на подземните води (Обн. ДВ, бр. 102 от 23.12.2016г., в сила от 23.12.2016г.)

- Наредба №1 от 11.04.2011г. за мониторинг на водите (Обн. ДВ, бр. 20 от 15.03.2016г., в сила от 15.03.2016г.)

- Наредба №2 от 13.09.2007г. за опазване на водите от замърсяване с нитрати от земеделски източници (Обн. ДВ, бр.97 от 9.12.2011);

- Наредба №3 от 16.10.2000г. за условията и реда за проучване, проектиране, утвърждаване и експлоатация на санитарно-охранителни зони около водоизточници и съоръжения за питейно-битово водоснабдяване и около водоизточници на минерални води, използвани за лечебни, профилактични, питейни и хигиенни нужди.

- Наредба №4 от 20.10.2000г. за качеството на водите за рибовъдство и развъждане на черупкови организми;

- Наредба №4-Н от 14.09.2012г. за характеристиките на повърхностните води (Обн. Дв. бр. 79 от 23.09.2014г.)

- Наредба №5 от 30.05.2008г. за управление на водите за къпане (изм. и доп. бр. 5 от 18.01.2013г.)

- Наредба №6 от 9.11.2000г. за емисионни норми за допустимо съдържание на вредни и опасни вещества в отпадъчните води, зауствани във водни обекти (обн. ДВ, бр. 24 от 23.03.2004г.)

- Наредба № 7 от 14.11.2000 г. за условията и реда за заустване на производствени отпадъчни води в канализационните системи на населените места (Обн. ДВ. бр, 98 от 1.12.2000 г.)

- Наредба №9 от 16.03.2001 г. за качеството на водата, предназначена за питейно-битови цели (изм. и доп. бр. 102 от 12.12.2014г.);

- Наредба №12 от 18.06.2002г. за качествените изисквания към повърхностни води, предназначени за питейно-битово водоснабдяване (Обн. ДВ. бр. 15 от 21.02.2012г.)

- Наредба №18 от 27.05.2009г. за качеството на водите за напояване на земеделски култури (Обн. ДВ, бр. 43 от 09.06.2009г. в сила от 09.06.2009г.)

- Наредба за реда и начина за оползотворяването на утайки от пречистването на отпадъчни води чрез употребата им в земеделието.

- Наредба за стандарти за качество на околната среда за приоритетни вещества и някои други замърсители (Приета с ПМС № 256 от 1.11.2010 г., изм. и доп., бр. 97 от 11.12.2015 г., в сила от 11.12.2015 г.);

- Наредба за ползването на повърхностните води (Приета с ПМС № 352 от 14.12.2016 г., обн., ДВ, бр. 100 от 16.12.2016 г);

- Наредба №37 от 10.11.2008г. за ползването на язовирите – държавна собственост, в рибостопанско отношение за извършването на стопански, любителски риболов и аквакултури в обектите – държавна собственост по чл. 3, ал. 1 от Закона за рибовъдството и аквакултурите (обн. ДВ, бр. 16 от 19.02.2013г.)

СЕКТОР „БИОЛОГИЧНО РАЗНООБРАЗИЕ“

- Наредба № 2 от 20.01.2004 г. за правилата и изискванията за събиране на билки и генетичен материал от лечебни растения.

- Наредба № 3 от 31.10.2008 г. за маркирането и етикетирането на екземпляри от видовете съгласно регламент 338/97 за опазване на видовете от дива фауна и флора чрез регулиране на търговията с тях;

- Наредба № 4 от 8 юли 2003 г. за условията и реда за издаване на разрешителни за въвеждане на неместни или повторно въвеждане на местни животински и растителни видове в природата (Обн. ДВ. бр. 29 от 30 март 2018г.);

- Наредба № 5 от 1.08.2003 г. за условията и реда за разработване на планове за действие за растителни и животински видове (Обн. ДВ, бр. 73 от 19.08.2003г.)

- Наредба № 5 от 19.07.2004 г. за изискванията, на които трябва да отговарят билкозаготвителните пунктове и складовете за билки (обн., дв, бр. 85 от 28.09.2004 г.);

- Наредбата за условията и реда за извършване на оценка на съвместимостта на планове, програми, проекти и инвестиционни предложения с предмета и целите на опазване на защитените зони;

СЕКТОР „ПОЧВИ“

- Наредба №26 за рекултивация на нарушени терени, подобряване на слабопродуктивни земи, отнемане и оползотворяване на хумусния пласт;

- Наредба № 3 от 1 август 2008 г. за нормите за допустимо съдържание на вредни вещества в почвите;

- Наредба №4 от 12 януари 2009г. за мониторинг на почвите;

- Наредба за инвентаризация, проучвания на площи със замърсена почва, необходимите възстановителни мерки, както и поддържането на реализираните възстановителни мерки

- Наредба за реда и начина за инвентаризация, проучвания, извършване и поддържане на необходимите възстановителни мероприятия на площи с увредени **площи**;

СЕКТОР „ОТПАДЪЦИ“

- Наредба за разделно събиране на биоотпадъци и третиране на биоразградими отпадъци (приета с ПМС №20 от 25.01.2017г.);

- Наредба за батерии и акумулатори и за негодните за употреба батерии и акумулатори (приета с ПМС №351 от 27.12.2012г.);
- Наредба за управление на строителни отпадъци и за влагане на рециклирани строителни материали (приета с ПМС №277 от 5.11.2012г.);
- Наредба за изискванията за третиране и транспортиране на производствени отпадъци и опасни отпадъци (приета с ПМС №53 от 1999г.);
- Наредба за опаковки и отпадъци от опаковки;
- Наредба №2 за класификация на отпадъците от 23.07.2017г.
- Наредба №7 за изискванията, на които трябва да отговарят площадките за разполагане на съоръжения за третиране на отпадъци;
- Наредба №6 за условията и изискванията за изграждане и експлоатация на депа и на други съоръжения и инсталации за оползотворяване и обезвреждане на отпадъци;
- Наредба за излезли от употреба моторни превозни средства (приета с ПМС №11 от 15.01.2013г.);
- Наредба за реда и начина за оползотворяване на утайки от пречистването на отпадъчни води, чрез употребата им в земеделието (приета с ПМС № 201 от 4.08.2016г.);
- Наредба за отработени масла и отпадъчни нефтопродукти (приета с ПМС №352 от 27.12.2012г.);
- Наредба за излязло от употреба електрическо и електронно оборудване (приета с ПМС №256 от 13.11.2013г.); - Наредба за изискванията за третиране на излезли от употреба гуми (приета с ПМС №221 от 14.09.2012г.)

СЕКТОР „ШУМ“

- Наредба №6 за показателите на шум в околната среда, отчитащи степента на дискомфорт;
- Наредба за съществените изисквания и оценяване съответствието на машини и съоръжения, които работят на открито;

ПРЕВАНТИВНА ДЕЙНОСТ

- Наредба за условията и реда за извършване на оценка на въздействието върху околната среда (приета с ПМС №59 от 07.03.2003г.)
- Наредбата за условията и реда за извършване на екологична оценка на планове и програми (обн. ДВ, бр. 12 от 12.02.2016г., в сила от 12.02.2016г);
- Наредба за условията и реда за издаване на комплексни разрешителни

22. ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ

Година	Дейност	Очаквани резултати	Показатели за мониторинг	Отговаря	Възможни финансови източници
НАПРАВЛЕНИЕ БИОРАЗНООБРАЗИЕ					

2025	Провеждане на оценка на текущото състояние на биоразнообразието.	Изготвяне на доклад с препоръки.	Брой изготвени доклади.	Община Ардино, РИОСВ	Национален бюджет, ЕС програми
2026	Засаждане на 10 000 дървета за възстановяване на горите.	Намаляване на ерозията и подобряване на качеството на въздуха.	Брой засадени дървета.	Община Ардино, Горски стопанства	ЕС програми, дарения
2028	Създаване на защитени зони за редки видове.	Повишаване на популацията на защитените видове.	Брой нови защитени зони.	Община Ардино, НПО	ОПОС, международни фондове
2028	Финално оценяване на напредъка по биоразнообразието и анализ на дългосрочните резултати.	Отчитане на резултатите и обновяване на стратегии.	Брой доклади и анализи.	Община Ардино, РИОСВ	Национален бюджет, донори
НАПРАВЛЕНИЕ ВОДНИ РЕСУРСИ					
2025	Изграждане на три нови станции за мониторинг на водите.	Очаквани резултати	Брой изградени станции.	Община Ардино, Басейнова дирекция	Оперативни програми, публично-частни партньорства
2028	Рехабилитация на системи за напояване в три приоритетни района.	Подобряване на контрола върху качеството на водите.	Брой рехабилитирани системи.	Община Ардино, ВиК оператори	ОПОС, трансгранични проекти
2028	Кампания за намаляване на битовото замърсяване на водоизточници.	Увеличаване на ефективността на водоползването.	Брой участници в кампанията.	Община Ардино, НПО	Национални фондове, ЕС програми
2028	Финално отчитане на подобренията в качеството на водите и изготвяне на нови цели.	Установяване на успеха на изпълнените мерки.	Доклади и нови предложения.	Община Ардино, Басейнова дирекция	ЕС програми, донори
НАПРАВЛЕНИЕ УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИТЕ					
2025	Стартиране на информационна кампания за управление на отпадъците.	Увеличаване на обществената осведоменост.	Процент на включено население.	Община Ардино, НПО	ЕСФ, национални субсидии
2026	Инсталиране на	Повишаване на	Процент на	Община	ОПОС, местен

	контейнери за разделно събиране в 52 населени места.	рециклирането.	събрани разделни отпадъци.	Ардино, частни оператори	бюджет
2028	Създаване на система за мониторинг на промишлените отпадъци.	Намаляване на неправилното управление на отпадъци.	Брой докладвани инциденти.	Община Ардино, РИОСВ	Публично-частни партньорства
2028	Оценка на резултатите от управлението на отпадъците и разработване на нова стратегия.	Дефиниране на устойчиви практики.	Брой изготвени анализи и стратегии.	Община Ардино, НПО	Национален бюджет, международни програми
НАПРАВЛЕНИЕ ПОЧВИ И ЗЕМЕДЕЛИЕ					
2025	Провеждане на оценка за състоянието на почвите в региона.	Изготвяне на препоръки за подобрене.	Брой изготвени оценки.	Община Ардино, аграрни институти	Национални и международни фондове
2028	Въвеждане на програма за компостиране в селските райони.	Увеличаване на използването на компост.	Процент на домакинствата, включени в програмата.	Община Ардино, НПО	Програми за устойчиво развитие
2029	Създаване на пилотни зони за органично земеделие.	Повишаване на добивите от органични култури.	Брой пилотни зони.	Община Ардино, фермери	ЕС програми, частни инвеститори
2028	Финална оценка на състоянието на почвите и планиране на нови проекти.	Установяване на напредък и дефиниране на бъдещи приоритети.	Доклади и препоръки.	Община Ардино, аграрни институти	ЕС програми, дарения

23. SWOT АНАЛИЗ

Интегрирането на SWOT анализ в Програма за околна среда на община Ардино е полезен подход за идентифициране на текущото състояние на екологичната среда, както и за планиране на мерки за устойчиво развитие.

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
Богати водни ресурси и висок хидроенергиен потенциал.	Демографски спад и обезлюдяване на някои райони.
Разнообразие от природни ресурси и биоразнообразие.	Ограничени финансови ресурси за изпълнение на мащабни проекти.

Съществуващи стратегически документи и инфраструктура.	Застаряваща транспортна и енергийна инфраструктура.
Висок потенциал за развитие на екотуризъм.	Липса на систематично управление на отпадъците.
Успешни примери за партньорства с гражданския и частния сектор.	Зависимост от външно финансиране за екологични инициативи.
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
Финансиране от европейски програми и трансгранични инициативи.	Увеличаване на климатичните рискове като ерозия и свлачища.
Развитие на екотуризъм и възобновяеми енергийни източници.	Липса на устойчиво управление на природните ресурси.
Повишаване на осведомеността на населението чрез кампании.	Потенциални конфликти между интересите на различни заинтересовани страни.
Разширяване на партньорствата с бизнеса и гражданския сектор.	Зависимост от международни политики и нестабилни икономически условия.

Такава структура ще помогне на община Ардино да приложи стратегически и устойчив подход в програмата за опазване на околната среда.

24. Заключение

Програмата за опазване на околната среда на община Ардино за периода 2025–2028 г. е стратегически документ, който очертава основните направления за екологично устойчиво развитие на региона. Тя се базира на задълбочени анализи на текущото състояние, местните специфики и международните стандарти в областта на опазването на околната среда. Програмата поставя амбициозни, но постижими цели, които ще изискват координация между местната власт, бизнеса и гражданския сектор.

Ключови аспекти на програмата:

- Опазване на биоразнообразието** – включва дейности като възстановяване на горски масиви, създаване на защитени зони и мониторинг на редки видове. Тези мерки ще укрепят екосистемите и ще подобрят качеството на живот в региона.
- Устойчиво управление на водните ресурси** – чрез изграждане на мониторингови станции и рехабилитация на напоителни системи, програмата цели да осигури дългосрочно опазване и рационално използване на водните ресурси.
- Намаляване на замърсяването** – акцент върху управление на отпадъците и внедряване на кръгова икономика. Програмата предвижда инсталиране на контейнери за разделно събиране и създаване на система за мониторинг на промишлени отпадъци.

4. **Енергийна ефективност и възобновяеми източници** – включва проекти за насърчаване на използването на възобновяема енергия и повишаване на енергийната ефективност на сградния фонд.
5. **Борба с ерозията и деградацията на почвите** – чрез засаждане на дървета, въвеждане на програми за компостиране и създаване на зони за органично земеделие.

24.1. Сравнителен анализ с други общини

Опитът на общини като Габрово и Смолян, които също развиват интегрирани програми за устойчиво развитие, показва, че успехът зависи от няколко ключови фактора:

- Ефективна комуникация и участие на всички заинтересовани страни.
- Изграждане на публично-частни партньорства за финансиране и изпълнение на проекти.
- Регулярен мониторинг и прозрачност при отчитане на резултатите.
- Прилагане на иновативни технологии за управление на природните ресурси.

Основни фактори за успех:

- **Финансови ресурси:** Осигуряването на средства от национални и международни източници е критично за реализацията на предвидените дейности.
- **Мониторинг и отчетност:** Създаването на ясни индикатори за измерване на напредъка ще гарантира ефективността на програмата.
- **Обучение и осведомяване:** Провеждането на информационни кампании ще повиши общественото съзнание относно важността на устойчивото развитие.
- **Гъвкавост:** Възможността за адаптация на програмата спрямо нововъзникващи нужди и предизвикателства.

Опции за актуализация и допълване

Стратегическата част на Програмата следва да се разглежда като динамичен документ, който може да бъде допълван и актуализиран съобразно промени в приоритетите на общината, в националното законодателство и други елементи на обкръжаващата среда, оказващи влияние върху протичащите процеси в общината.

Програмата е съобразена с основните цели на политиката за опазване на околната среда в Европейския съюз, както и с основните стратегически и планови документи на национално ниво и имащи отношение към опазването и съхранението на околната среда.

В цялостния процес на наблюдение и оценка, при спазване на принципа за партньорство, участват Общинският съвет, Кметът на общината, кметовете на кметства и кметските наместници, всички служители на общинската

администрация, социалните и икономическите партньори. Програмата за опазване на околната среда на Община Ардино се актуализира при наличие на някое от следните обстоятелства:

1. При съществени промени на икономическите и социалните условия в общината;
2. В резултат на промени в свързаното с програмата национално законодателство, стратегическо планиране или в правото на ЕС;
3. При съществени промени в национални или секторни стратегии, концепции и програми, влияещи върху изпълнението на плана;
4. При приемане или изменение на бюджета на общината и утвърждаване на индикативните разчети за средствата от Европейския съюз се актуализира и програмата за реализиране на плана.

Екологични проблеми

Сериозни замърсявания и увреждания на околната среда, застрашаващи човешкото здраве, не се наблюдават на територията на община Ардино, което е предпоставка за високо качество на живот за жителите и посетителите на общината. В Община Ардино не са регистрирани значими екологични проблеми или зони с нарушени екологични параметри.

25. Заключителни бележки

Програмата за опазване на околната среда на община Ардино представлява стратегическа рамка за устойчиво развитие на региона. Нейното изпълнение ще изисква не само финансови и човешки ресурси, но и силна ангажираност от всички заинтересовани страни. Чрез интегрирания подход и акцент върху партньорствата програмата има потенциал да се превърне в модел за устойчиво развитие в България. Регулярната актуализация на документа ще гарантира, че той остава релевантен и ефективен през целия период.

Настоящата програма е приета с Решение №2025 г. на Общински съвет-Ардино

